

SZAKDOLGOZAT

Buzás Erzsébet

2024

**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus**

Neveléstudományi Intézet

óvodapedagógus alapképzési szak

**Hátrányos helyzetű roma gyermekek nevelése a Vásárosdombói
Mesevár Óvodában**

Konzulens: Dr. Fináncz Judit PhD
egyetemi docens

**Konzulens
intézete/tanszéke:** Neveléstudományi Intézet
Gyermeknevelési Tanszék

Készítette: **Buzás Erzsébet**

Kaposvár

2024

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	2
2. Roma családok és a hátrányos helyzet.....	3
2.1. A hátrányos helyzet értelmezése	5
2.2. A roma családok sajátosságai.....	8
2.2.1. Családtípusok	8
2.2.2. Szociokulturális helyzet	10
2.2.3. Családi szerepek	11
2.2.4. Gyermeknevelési kultúra	12
2.3. Roma családok és az óvoda	14
2.4. Óvodai hátránykompenzációs programok	16
3. Hátrányos helyzetű roma gyermekek nevelése a Vásárosdombói Mesevár Óvodában	19
3.1. Hegyháti Járás bemutatása.....	19
3.2. A Vásárosdombói Mesevár Óvoda bemutatása	21
3.3. A vizsgálat módszertana	26
3.4. Eredmények	27
3.4.1. Családi háttér	28
3.4.2. Kapcsolattartás a családokkal.....	29
3.4.3. A roma gyermekek játéktevékenysége.....	31
3.4.4. A roma gyermekek képességfejlődése és a fejlődés nyomon követése	33
3.4.4. Intézményi programok a családok bevonására.....	38
3.4.5. Hátránykompenzációs programok, tevékenységek az óvodában	39
3.5. A vizsgálat következtetései	40
4. Összegzés	43
5. Köszönetnyilvánítás.....	43
6. Irodalomjegyzék:	45
7. Mellékletek:.....	49
Nyilatkozatok	78
Tartalmi kivonat	79

1. Bevezetés

„A korai nevelés a legfontosabb. Amit az ember gyermekként lát, az segíti egész életében, hogy a jó felé orientálódjék.” (Brunsztik Teréz)

Szakedolgozatomban a hátrányos helyzetű roma gyermekek óvodai nevelésével foglalkozom. Témaválasztásomat személyes és szakmai érdeklődés is motiválta. Személyes ok az, hogy én is hátrányos helyzetű roma családból származom és tudom, hogy mit jelent szegény családban felnőni. Tanulmányaimat jelenleg felnőttként folytatom három gyermek és egy férj mellett, akiktől nagyon sok támogatást kapok. Szüleim elhaláloztak, ahogy a férjem szülei is elhunytak, csak magunk vagyunk és a gyerekek. Az elmúlt években elvégeztem az óvodai dajka, a gyógypedagógiai asszisztens, valamint a kisgyermeknevelői képző tanfolyamokat az élhetőbb munkahelyváltás reményében. Ekkor egy iskolában takarítottam, de sajnos nem találtam pedagógiai munkát, mivel Sásdon és környékén kevés a munkalehetőség, ezért jelentkeztem a Magyar Agrár – és Élettudományi Egyetem Neveléstudományi Intézetébe, hogy továbbtanulhassak óvodapedagógusnak.

Első éves hallgató voltam, amikor sikerült elhelyezkednem utazó gyógypedagógiai asszisztensként a Sásd Hegyháti Járás Gyermekjóléti Intézményében. Munkámat több óvodában végeztem, többek között Gödre, Baranyajenő, Tormás, Vásárosdombó, Kisvaszar településeken. Ezekben a falvakban magas a hátrányos helyzetű roma származású gyermekek óvodai aránya, ezért úgy gondoltam, hogy dolgozatomat e témában készítem el, és az esetlegesen felmerülő problémák hátterét kutatom fel. A téma feldolgozását az is elősegíti, hogy jelenleg a Vásárosdombói Mesevár óvodában folytatom munkásságomat mint pedagógiai asszisztens, ahol mindennap találkozom a roma gyermekek hátrányaival.

Célom annak bemutatása, hogy a hátrányban élő gyerekek hogyan is szocializálódnak és fejlődnek a családban, valamint az óvodai környezetben. A dolgozatomban bemutatom a roma gyermekek szociokulturális hátterét, nyelvi sajátosságait, játéktevékenységük jellemzőit, valamint kitérek értelmi fejlettségükre – különös tekintettel a kognitív képességeikre. A kérdéskör vizsgálatához a DIFER teszt alkalmazása mellett óvodapedagógusokkal készítettem interjút.

2. Roma családok és a hátrányos helyzet

A cigány lakosság identitásának meghatározó tényezője a nyelvhasználat. A XX. század elejére alakult ki a Magyarországon élő cigányság három részre való tagozódása. A középkor idején érkeztek a *romungrók*, akik a nyelvüket és a kultúrájukat a legnagyobb számban veszítették el. Ők a muzsikus cigányok. A következő csoport a XIX. század második felében érkezett oláh cigányok/kolompárok, ők lókereskedők, lókupecsek. Érkezésük idején többnyire lovári nyelven beszéltek. Az utolsó egyben a harmadik csoport a beások (teknővájók), akik még a mai napig kis létszámban élnek a Dunántúl déli részén.¹ A kárpáti cigány nyelvet beszélők körébe tartoznak a Nógrád megyei, Budapest környéki, köszörús és ringlispíles cigányok.

A magyar anyanyelvűek a volt kárpáti és oláhcigányok a zenészek, vályogvetők, kosárfonók. A román anyanyelvűek „beás” román cigányok, teknővájó cigányok.² A Baranya Vármegyében található Vásárosdombón, a Somogy Vármegyei Kisbajomban, valamint a Zala Vármegyei Zalaegerszeg körüli kistelepülésein laknak még „szinto” nevezetű cigányok. Ezek a cigányok az 1970-es évek elején a városban állomásozó vasútépítő századnál voltak katonák, majd leszerelésük után a nevezett településekben telepedtek le. Eközben Dombóvár városában laknak az úgynevezett „colári” cigányok. A közösségük megjelenése pontosan dokumentált, miszerint 1975 augusztusában költözött ide három testvérpár Kaposvárról.³

A 2011-es népszámlálás alapján a magyarországi roma népesség száma 315.583 fő volt. Ebből 159.644 fő férfi és 155.939 fő nőnemű. Területi megoszlásukat tekintve az ország északi és keleti felén az átlagnál magasabb arányban élnek cigány emberek. A gazdasági aktivitást végző férfi foglalkoztatottak száma 33.145 fő, míg a nők körében 18.463 fő. A munkanélküliek aránya férfiak tekintetében 23.895 fő, míg a nőknél 17.154 fő.

¹ Kállai Ernő: Cigány csoportok Európában és Magyarországon. In: Orsós Anna (szerk.): A romológia alapjai. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Wlislócki Henrik Szakkollégium, 2015

² Uo.

³ Máté Mihály: A colári cigányok kutatása. In: Cserti Csapó Tibor (szerk.): Tízéves a romológia. PTE BTK Romológia és Nevelésszociológia Tanszék konferenciája. Konferenciakötet 2007. november 23. Pécs: PTE, 2008, p. 127-134.

A roma lakosság területi megoszlására jellemző, hogy körükben magas a községekben és nagyközségekben élők aránya.⁴

A 2022. évi népszámlálás során csaknem 100.000-rel kevesebb ember vallotta magát cigánynak, mint 2011-ben. Amíg 2011-ben ez a szám 315.583 fő volt, 2022-re 205.715 ezer főre csökkent. A KSH adatai alapján Budapesten 12.921 fő vallotta magát roma származásúnak. Ezzel szemben a Kemény István szociológus által végzett cigánykutatás adatai alapján az 1993-as évben a cigányság száma 483.000 ezer fő volt, ami az akkori teljes népesség 4,69 százalékát tette ki. Hablicsek László a romák demográfiai létszámát 2021-ben 733-814.000 ezer főre becsüli.⁵

A saját környezetemben azt tapasztalom, hogy a roma családok többsége olyan családi környezetben él, ahol jelentős mértékű életszínvonalromlás, munkanélküliség van jelen. Nagy problémát okoz a munkahelyek hiánya és az átlagbér – vagy sokszor a létminimum - alatti kereset. A roma háztartások háromnegyede szegénységben él. Az okok, amiről beszélhetünk, a munkavállalási lehetőségek, valamint az iskolázottság hiánya, illetve nem utolsósorban a lakóhely távolsága a nagyobb városoktól. 2023-ban globális szinten beszélhetünk gazdasági válságról és magas inflációról, ami hátráltatja a munkavállalás lehetőségét. A kis lélekszámú települések körében csak az önkormányzat, óvoda vagy iskola, valamint közhasznú és közcélú munkavégzés teremt tartósabb munkavégzési lehetőséget, többeknek csak néhány hónapot. Környezetemben úgy tapasztalom, hogy kevesebben dolgoznak közfoglalkoztatottként, illetve a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján megfigyelhető, hogy 2019 és 2022 között a teljes munkaidőben dolgozó közfoglalkoztatottak létszáma 29.000 fővel csökkent.⁶ Úgy vélem, jelentős a roma származásúak aránya a közfoglalkoztatásban, így ez a létszámcsökkenés mostanra tovább erősítette a roma családok életkörülményeik romlását. Sok roma családban megfigyelhető, hogy a szülőpár valamelyik tagja hosszabb időre külföldön próbál munkát vállalni a jobb élet reményében. Azt tapasztalom, hogy nagyon sok esetben nincs motiváció a munkavállalásra, ami tovább fokozza a rossz életkörülményeket.

⁴ Népszámlálás 2011: Nemzetiségi adatok. Forrás: https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_nemzetiseg?fbclid=IwAR2PAWcdBSRUr8PqIJWifj3-rybMpa9VRV3oV7blpQu64glVTTZ9QUEIyQ (Letöltési dátum: 2023.11.10.)

⁵ Hidvégi-B. Attila: A népszámláláskor eltűnt több mint 100 ezer cigány. Forrás: https://www.romnet.hu/hirek/2023/10/06/a-nepszamlalaskor-eltunt-tobb-mint-100-ezer-cigany?fbclid=IwAR2xc4v0t7nP_C1T4ZHmsV1qIVqTVoZLS8TvZc5R0R8bIB964nxc4C8gpCs (Letöltési dátum: 2024.02.04.)

⁶ KSH 2023: A közfoglalkoztatottak létszáma, átlagkeresete. Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0051.html (Letöltési dátum: 2024.02.04.)

Ahogy már a dolgozatomban korábban leírtam, én Baranya Vármegyében, Sásd városában élek, ahol jól működik a roma családokkal foglalkozó roma kisebbségi önkormányzat. Sokat segítenek a rászoruló roma családoknak, például a helyi pékségben megmaradt pékárut másnap reggel szétosztják a rászoruló családok részére. Minden évben a város önkormányzata és a roma kisebbségi önkormányzat élelmiszercsomagok osztásával segíti a rászoruló roma és nem roma családokat, valamint a tél kezdete előtt fával támogatják azokat, akiknek nincs lehetőségük a tüzelő megvételére.

A roma családok szerkezeti felépítéséről bátran kimondhatjuk, hogy kis helyen élnek nagy számban, általában sok gyermeket vállalnak. A roma családok többségében jellemző a rossz lakhatási körülmény, ahol egy szobában túl sokan laknak életvitelszerűen. A roma családok körében beszélhetünk lakásbizonytalanságról, mivel számos család nem rendelkezik stabil lakóhellyel vagy hosszú távú lakhatási lehetőséggel. Gyakran megfigyelhető – főleg a nagyobb városokban –, hogy a roma családok bérházakban élnek, amelyek nincsenek megfelelően karbantartva, elavult állapotban vannak, ez jelentősen befolyásolhatja a gyermek oktatását és egészségi állapotát. Sajnos megfigyelhető az a jelenség is, hogy egy roma származású család előítéletekből és diszkriminációból adódóan nehezebben jut megfelelő lakáshoz, ahol jobb életkörülményeket tudna teremteni. A lakhatási problémák úgy gondolom, súlyos hatással vannak a roma családok életminőségére és jólétére. Továbbá megjegyezhetjük, hogy a rossz lakhatási körülmény között élő roma családok nehezebben tudnak a munkaerőpiacra belépni, valamint gyermekeiknek megfelelő minőségi oktatást, illetve egészséges életet biztosítani. A lakhatás mellett jelentős problémát jelent a nem megfelelő iskoláztatás. Sok roma családnál hiányos a szülők szakképesítése, de sok esetben még az alapfokú végzettségük is hiányzik, ami hátráltatja társadalmi integrációjukat. A fenti tényezők miatt ezért az oktatás gyakran nem számít elsőrendű tényezőnek a cigány családok körében.⁷

2.1. A hátrányos helyzet értelmezése

A hátrányos helyzetű (HH) és halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) gyermek fogalmát 2013. augusztus 31-ig a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 121. §-a határozta meg az alábbiak szerint:

⁷ Szemán Józsefné – A hátrányos helyzetű cigány gyermekek óvodai neveléshez (1996) Kiadó: dr. Szemán Józsefné

„Hátrányos helyzetű gyermek, tanuló: az, akit családi körülményei, szociális helyzete miatt a jegyző védelembe vett, illetve akinek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát a jegyző megállapította; E csoporton belül halmozottan hátrányos helyzetű az a gyermek, az a tanuló, akinek a törvényes felügyeletét ellátó szülője - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvényben szabályozott eljárásban tett önkéntes nyilatkozata szerint - óvodás gyermek esetén a gyermek három éves korában, tanuló esetében a tankötelezettség beállításának időpontjában legfeljebb az iskola nyolcadik évfolyamán folytatott tanulmányait fejezte be sikeresen; halmozottan hátrányos helyzetű az a gyermek, az a tanuló is, akit tartós nevelésbe vettek.”⁸

2013 szeptember 1. óta a módosított 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról határozza meg, hogy ki minősül hátrányos helyzetű gyermeknek. E törvény célja, hogy védelmet nyújtson a gyermekek számára a bántalmazástól, kizsákmányolástól és más veszélyes vagy káros körülményektől.⁹

A jogszabály szerint az alábbi feltételek közül egy fennállása esetén tekinti hátrányos helyzetűnek a gyermeket:

- a) „Ahol a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontjában a gyermeket együtt nevelő mindkét szülő, a gyermeket egyedül nevelő szülő, illetve a gyám legmagasabb iskolai végzettsége alapfokú – (igazolása a kérelmen megtett önkéntes nyilatkozattal történik);
- b) A gyermeket nevelő szülők bármelyike vagy a gyám a szociális törvény szerinti foglalkoztatást helyettesítő támogatás vagy rendszeres szociális segélyre jogosult vagy álláskereső, (az alacsonyabb foglalkoztatottság fennállását az eljáró hatóság ellenőrzi);
- c) A gyermek szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben, vagy félkomfortos, komfort nélküli vagy szükséglakásban, illetve olyan lakáskörülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéshez szükséges feltételek (környezettanulmány alapján).”¹⁰

Halmozottan hátrányos helyzetű

⁸ Fináncz Judit és Petóné Csima Melinda: A Dél-Dunántúl régió szociológiai leírása, különös tekintettel a hátrányos helyzetre és az általános iskolás korosztályra. In: Domokos, Áron; Gombos, Péter (szerk.) A megújulás útjai I.: KIP-módszer hátttere és elterjesztése a Dél-Dunántúl régióban. Kaposvár: Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar, 2015, p. 15.

⁹ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv> (Letöltés dátuma: 2023. 12. 10.)

¹⁰ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 67/A § (1) Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv> (Letöltés dátuma: 2023. 12. 10.)

- a) „Az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az (1) bekezdés a)-c) pontjaiban meghatározott körülmények közül legalább kettő fennáll,
- b) A nevelésbe vett gyermek,
- c) Az utógondozói ellátásban részesülő és tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt.”¹¹

A hátrányos helyzet sokoldalú társadalmi probléma. A gyerekek vonatkozásában az egyik fontos tényező a szülők alacsony jövedelme, emiatt a legtöbb család nehezen tud megélni, valamint nehezen tudja biztosítani a ruhákat, iskolai felszereléseket és egyéb szükségleteket a gyermekeik részére. 2019-ben Baranya Vármegyében a megállapított hátrányos helyzetű gyermekek száma 5055 fő volt, a megállapított halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek száma 3867 fő volt. 2019-ben Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyében a megállapított hátrányos helyzetű gyermekek száma 15.620 fő volt, a megállapított halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek száma 24.572 fő volt.¹² Az alacsony jövedelem gyakran szűkíti a hozzáférést az olyan szolgáltatáshoz, mint például az egészségügyi ellátás vagy akár a szabadidős tevékenység. Nagy problémát jelentenek a rosszul felszerelt, egészségtelen vagy szűkös lakáskörülmények. A romák meghatározó része fizikai korlátokkal küszködik, amely káros hatással is lehetnek a gyerekek egészségére, fejlődésére. Sok családban a szülők, a házban dohányoznak vagy alkoholt fogyasztanak, ahol a mérgező káros anyagok még nagyobb mértékben növelik az egészségügyi kockázatot.

Munkahelyi tapasztalatom során megfigyeltem, hogy a hátrányos helyzetű családok körében nagy problémát jelent a szülők alacsony iskolai végzettsége. Ez hatással lehet a gyermekekre az oktatás iránti érdeklődés kialakításában, vagy egyszerűen az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező szülő nem lesz képes segíteni a gyerekeiknek az iskolai tanulmányaik során, így a gyermek könnyen hátrányba kerülhet társaival szemben. Úgy gondolom, hogy a családok mikrokozmoszát is fontos említést tenni, mert ha családon belül jelen van bármilyen bűnözéssel vagy erőszakos viselkedéssel kapcsolatos tevékenység, könnyen alakulhatnak ki a gyermeknél is magatartási zavarok. Viszont vannak családok, ahol a szülők egyike, vagy mindketten valamilyen betegségtől szenved, ami miatt cselekvőképessége korlátozottá válik, így sajnos nehezebben tudják ellátni gyermeküket és

¹¹1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 67/A (2) §. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv> (Letöltés dátuma: 2023. 12. 10.)

¹² KSH 2020: Hátrányos helyzetű gyermekek, védelemben vett és gyámság alatt álló kiskorúak. Forrás: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_fsg016.html?fbclid=IwAR05xbQqxHLksBgTsa7dnOiktZIf77tqNWuflv20EHtE9JbCiJzApB1sMf0 (Letöltési dátum: 2023.12.08.)

egyéb szükségleteiket. Az említett tényezők együttesen növelik a hátrányos helyzetű gyermekek iskolai sikertelenségét, valamint pszichológiai, egészségügyi, társadalmi problémák kockázatait.

2.2. A roma családok sajátosságai

Melyek a cigány család legfőbb jellemzői? Fontosnak találom a kérdés megválaszolását, mivel a cigányság történelmében meghatározó a „család” szó jelentése. Első körben fontos tisztázni a „*család*” fogalmát. A család fogalma, miszerint „*olyan együtt élő kiscsoport, amelynek tagjai vagy házassági kapcsolat vagy leszármazás, más szóval vérségi kapcsolat köt össze.*”¹³

2.2.1. Családtípusok

A két generációs, egyenes ági rokonságú család, vagyis a nukleáris család az ipari forradalmat követően terjedt el, mivel a munkahely és a lakóhely szétválása miatt megszűnt a család közös termelő funkciója. Az iskoláztatás általánossá vált és már nem volt szükség több generáció jelenlétére.

A többgenerációs családot kettőnél több generáció alkotja, például ott él a nagyszülő is. A nagycsaládban három vagy több gyermeket nevelnek. A kiterjesztett családnál nem egyenes ági rokonok is együtt élhetnek. Egyszülős család esetén az egyik szülő egyedül neveli a gyermeket vagy gyermekeket, ennek főbb okai a válás, halál, vagy a születéskori apa hiány.
14

Tapasztalataim alapján a cigány családokra jellemző a „nagycsalád”, ahol a nagymama egyfajta védő-őrző szerepet tölt be, vigyáz a serdülő nagy lányokra, betartatja a szokásokat a családdal és felvilágosító szerepe van, illetve sok esetben kikérik a véleményét és tanácsait. A cigány családokban erős az egymás iránti kötődés, összekovácsoló erő működik, és ez nagyban meghatározza a család többi tagjának a gondolkodását és az élethez való felfogást. Szeretnek nagycsaládban élni, gondozzák az otthon lévő öregeket, valamint megosztják mindenüket.

¹³ Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába. Budapest: Osiris Kiadó, 2003, p. 353.

¹⁴ Bodonyi Edit, Busi Etelka, Hegedűs Judit, Magyar Erzsébet, Vizely Ágnes – Család, gyerek, társadalom, (2006) Forrás: <http://mek.niif.hu/05400/05461/05461.pdf> (Letöltési dátum: 2024.02.04.)

A nő meghatározó szerepet tölt be a családon belül és a rokoni kapcsolatokban. Foglalkozik a gyermekek neveltetésével és meghatározó példakép a családban. A férjét igyekszik szépen öltöztetni és szép ruhákba járatni, mert ennek alapján ítélik meg az asszonyt. Férfi a tiszteletét nem csorbítja, nem társalog idegen férfival és engedelmeskedik a férjének. Kiemelt hangsúlyt kap a férj iránti hűség, illetve annak megszegése büntetést von maga után, viszont a férfiakkal szemben elnézőbb a közösség. Válás során legtöbb esetben a meglévő gyermek általában az anyjánál marad, és az új házasságban született gyermekekkel nő fel, illetve gyakran nagyszülők nevelik fel a gyermeket.

Sok esetben anyagi okok miatt nem működik a családtervezés, mivel a fogamzásgátló használatának hiányában terhességük véletlenszerűen jön létre. Több háztartásban a cigány nők terhességüket egészségtelen környezetben és táplálkozási hiányosságok közepette töltik. Jellemzően szellőtlenek, túlzsúfoltak, dohányfüstösök a szobák. Az említettek alapján a legtöbb cigány család nem tudja helyesen felmérni anyagi helyzetüket, hogy hány gyermeket tudnak vállalni. A cigány családnak fontos része a gyermek. A terhes nőt a családja felkarolja, gyakran pénzt is gyűjtenek neki.

Tapasztalataim alapján a cigány családokban fontos szerepet játszik a fiúk és a lányok munkájának megkülönböztetése, valamint a betegekről, az öregekről való gondoskodás. A gyermekek nagyon szeretik a szüleiket, kiemelten az édesanyát és a nagymamát. A cigány nevelésben nincsenek korlátok, szabályok, mindent megengednek a gyermekeknek, ezért ebből fakad az, hogy nincsen rendszer az életükben. A gyerekek és a felnőttek szórakozási tevékenységei rendkívül hasonlóak, kártyáznak, zenélnek, táncolnak, mesélnek, ez segíti az értelmi képességeik kibontakozását. A lányok kevesebb időt játszanak, legfőképpen a kisebb testvéreikre vigyáznak, valamint a háztartást látják el. A cigány családban a nevelés praktikus és gyakorias. A szülők nem mindig nevelik a gyerekeiket a többségi társadalom erkölcsi és a magatartási szabályainak megfelelően, ezért láthatóan nagyok a cigány családok közti életszínvonalbeli különbségek.

A cigány családokban megszlik a nyelvhasználat. Saját nyelvként használják a cigány nyelvet (beás, lovári), amit otthonukban és családi környezetükben beszélnek, illetve a magyart, amit a hétköznapiakban használnak. Több cigány család olyan elvet dolgoz ki, hogy a magyar nyelvre tanítja gyermekét, mert a cigány nyelv úgyis ráragad a gyermekre a családi nevelése folytán. Viszont sok gyermek esetében megfigyelhető, hogy mindkét nyelvet hiányosan beszél. A két nyelv elkülönül egymástól, a cigány beszédet hétköznapi a családdal, háztartással, munkával kapcsolatos esetekben használják, míg a magyar nyelvet részesítik előnyben a kommunikáció során. A cigány nyelv fejleszthető, modernizálható – például Choli

Daróczi József a Kommunista Kiáltványt is képes volt cigányra fordítani –, de ehhez tudatos nyelvpolitikai döntések szükségesek.¹⁵

2.2.2. Szociokulturális helyzet

A roma lakosság a magyar társadalom legnagyobb etnikai kisebbségét képezi. A gyermeknevelési szokások eltérőek a roma családokban, más elvek és módszerek útján nevelik gyermekeiket. A roma családok jelentős része mélyszegénységben neveli fel gyermekét. A Magyarországon élő cigány kisebbség összefoghatóan az egész társadalom ügye, a „romáké és nem romáké”.¹⁶

Kállai Ernő (2015) írásában hangsúlyozza, hogy a cigány emberek csoportjai a többségi társadalomhoz képest későn, alig száz éve érkeztek Magyarország területére. Ez a megkésett érkezés nem igazán tette lehetővé a többi népcsoportéhoz hasonló integrációt. A romák társadalmi léte, fejletlenebb társadalmi helyzetük miatt, már a kezdetektől problémaként jelentkezik a többség gondolkodásában. A társadalmi befogadás hiányában nem ismeri a többség a cigány közösségeket, ezért benyomásaikból, előítéleteikből, tapasztalataikból alkotnak róluk képet. A Magyarországon élő roma közösségek egyik legfontosabb ismérve napjainkra a „modernizációs válság”. A társadalom peremén élnek, de általában mindig találnak megélhetési forrásokat. A roma családok az úgynevezett „modernizációs válság” miatt bátran mondhatjuk, hogy gyakran szenvednek kirekesztettségtől, szegénységtől és diszkriminációs problémáktól.¹⁷

Úgy gondolom, hogy a roma népesség szociokulturális helyzetének kulcsfontosságú jellemzői közé tartozik a mélyszegénység, a munkanélküliség, az oktatási és egészségügyi problémák, a diszkrimináció, valamint a kedvezőtlen lakhatási körülmények.

A roma családok körében a szegénység és a munkanélküliség rendkívül komplex társadalmi probléma, amely véleményem szerint nagyban befolyásolja az emberek életmódját és értékrendjét. Mikor a szegénységről beszélünk, nem csupán alacsony anyagi vonzatra

¹⁵ Babusik Ferenc: A romák esélyei Magyarországon. Budapest: Kávé Kiadó, (2002)

¹⁶ Babusik Ferenc: A romák esélyei Magyarországon. Budapest: Kávé Kiadó, (2002)

¹⁷ Kállai Ernő: Cigány csoportok Európában és Magyarországon. In: Orsós Anna (szerk.): A romológia alapjai. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Wlislócki Henrik Szakkollégium, (2015)

gondolunk, hanem olyan tényekre is, amelyek társadalmi és kulturális tényezőkhöz kapcsolódnak.

A családok kedvezőtlen szociokulturális jellemzői nagyban elősegítik azt is, hogy a roma lányok közül sokan korán vállalnak gyereket, ami gátolhatja iskolai tanulmányaik befejezését. Másrészt nagy gondot okoz a több gyermek vállalása, ami ismételten erősíti a szegénységet. Labilisnak tűnő fiatal roma párok kapcsolata gyakran az első gyermek megszületése után véget ér, így ebben az esetben a szülő valamelyike kénytelen egyedül felnevelni a született gyermeket, illetve a nagyszülők segítségével, ami jelentős anyagi hátrányt jelent.

2.2.3. Családi szerepek

A cigány kultúra sajátos családi szerepekkel rendelkezik, mély tradíciókat és életmód-szemléletet képvisel. A roma/cigány családokban szigorúan meghatározottak a nemi szerepek. A cigány családokra jellemző a zárt egység, amiben megvan mindenkinek a nemére jellemző feladata. A nők feladata a családról való gondoskodás, a gyermekek nevelése, valamint az óvodába és iskolába járatása. A nőknek a szerepe a családon kívül visszafogottabb, ami abban is megnyilvánul, hogy a férfi után sétál. A férfiak gondoskodnak a család ellátásáról, megélhetéséről.

A gyermekek fontosak a család életében, ezért mindenhova magukkal viszik őket. A gyermekek nagy mozgástérrel rendelkeznek. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a szülőről való leválás időszakának halogatása nem igazán észlelhető a cigánygyerekek körében. De akadnak olyan cigány családok, akik nem szívesen küldik óvodába a gyerekeiket, mert aggódnak, hogy bántani fogják őket. Számos esetben kérdezősködnek, érdeklődnek gyermekeik biztonságáról, gyakran fel is hívják az óvodapedagógust.¹⁸

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a cigány családokban fontos értéket képvisel a generációk közötti tisztelet, amely az idősebb generációk elismerésében nyilvánul meg. A nagyszülők rendelkeznek élettapasztalattal és bölcsességgel, amit a fiatalabb generációk értékelnek és tiszteletben tartanak. Gyakran tanácsot kérnek az idősebbektől, és igyekeznek

¹⁸ Pankotai Fanni, Hegedű Roland – Roma/cigány korú gyermekek integrációja három hátrányos helyzetű óvodában a szülőkkel való együttműködés alapján (2019)
Forrás:https://www.researchgate.net/publication/339787928_Romacigany_ovodas_koru_gyermekek_integracioj_a_három_hátrányos_helyzetű_ovodában_a_szülőkkel_való_együttműködés_alapján (Letöltési dátum: 2024.02.09.)

betartani a kapott tanácsot. Ezek a tanácsok úgy gondolom, hogy segítenek a fiataloknak az élet kihívásaival szembenézni. Bátran kijelenthetjük, hogy az idősebb generációk példát mutatnak a család fiatalabb tagjai számára, és ennek tekintetében a hagyományok utódról utódra való átadása elősegíti a cigány kultúra fennmaradását és megőrzését. Az időseknek gondoskodniuk kell arról, hogy a fiatalok komolyan vegyék neveltetésüket és oktatásukat. A generációk közötti tisztelet a családon belüli összetartást és egységet tükrözi, a családtagok közötti kötelék erős.

2.2.4. Gyermekevelési kultúra

A cigány családok különböző kultúrákat, hagyományokat, értékeket hordoznak magukban a gyermeknevelés területén. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a cigány családok rendkívül családcentrikusak. Fontos szerepet játszik a gyereknevelés, és gyakoriak a több generációs családi egységek. A családtagok közötti szoros kapcsolat, úgy gondolom, erősíti a gyermekek identitását és értékrendjét. A cigány gyermeknevelési kultúrában jelentős értéket képvisel a hagyományok megőrzése és átadása a fiatalabb generáció részére. Ezek a hagyományok főként a zene, tánc, kézművesség, gasztronómia. A legnagyobb kihívás a mindennapokban tapasztalható szegénység és társadalmi kirekesztettség, melyek negatívan befolyásolhatják a gyermekek életét és nevelését.

Az anya-gyermek kötődése, kapcsolata nagyon erős, szoros a születéstől fogva. A cigány családokban a gyermekekhez ragaszkodnak, és amit tudnak, megvesznek neki még akkor is, ha nélkülözniük kell. Az anyák sokáig – akár 3-4 éves korig – szoptatják gyermekeiket, nincsenek korlátok, határok a szoptatásban. A kisgyermek együtt alszik a szülőkkel, és ha felsír, akkor az anya megeteti. A kisebb a gyermekeket a szülők mindig magukkal viszik, a nagyobbakat meg otthon hagyják.¹⁹

A jobb körülmények között élő cigány család gyermeknevelési kultúrája jelentősen eltérhet egy szétesett, szegénysorban élő, problémákkal küszködő cigány családtól. Minden társadalmi rétegre jellemző a saját etnikai hagyományokhoz és a gyermekhez való ragaszkodás. A gyermek megszületése után a család, valamint a közösség életének központjába kerül. A mélyszegénységben élőknel az egész család egy szobában alszik, bár a jómódúbb családoknál se mindig különülnek el a gyerekek. Együtt étkeznek, alszanak, együtt gyakorolnak a felnőttekkel, hallgatják a beszélgetéseket, a fiúk ott vannak az üzletkötéseknél.

¹⁹ Szemán Józsefné: Útmutató a hátrányos helyzetű cigány gyermekek óvodai neveléséhez, Hajdúböszörmény, (1996)

Nem igazán beszélhetünk korlátokról vagy fegyelmezésről. A cigány szülők nem büntetnek és nem jutalmaznak. Nagy hangsúlyt fektetnek az állandó és kimutatott szeretetre. A családtagok között szoros az együttlét.²⁰

Az állapotos anya ugyanúgy éli a hétköznapjait, mint máskor. A születendő gyermek már itt kezdi megszokni a rendszertelenséget, mivel a szülők életében sincs rendszer. A megszületett gyermek későbbi életszakaszában, mikor már önállóbb, megfigyelhető, hogy akkor eszik, amikor éhes, oda megy, ahova akar, úgy él, ahogy akar. A lányok és környezetének nem jelent problémát a terhesség, ezzel bizonyítja a fiatal lány asszonyiságát. A kisbabát megszületésétől fogva mindig van, aki ringassa, vagy épp kézben tartja, hordozza. Sírni nem hagyják a gyermeket, a romák szerint ez inkább a magyar családokra jellemző. Ha mégis sírni látják a gyermeket, akkor jellemző az, hogy a közösség egyik tagja megszólítja a gyermek valamelyik családtagját, hogy miért hagyják sírni a gyermeket. Ezt követően a fiatal anyuka az, aki általában megnyugtatja a síró gyermekét. Mellre helyezi, megszojtatja, de az anyukán kívül is van mindig, aki dajkálja a csecsemőt, kisgyereket.

A cigány kultúrában nem igazán beszélhetünk külön gyermek vagy felnőttvilágról, mert nincs. A szegény körülmények között élő családoknak nincs lehetőségük arra, hogy külön gyerekvilágot teremtsenek. Sokan úgy vélekednek az ilyen gazdasági helyzetben felnövő gyerekekről, hogy környezetük gyermekkoruk óta ingerszegény, de ez sok esetben tévhit. A családon belüli közösség érzelmi és indulati élete, mulatozások, szomorúságok, gyász, harag, veszekedések, közvetlenül a gyermek körül zajlanak, amik szintén hatnak a gyermekre. Ebben az esetben bátran mondhatjuk azt, hogy sokszor inkább túl sok inger éri a cigány gyermekeket. A gyermek szülei és nagyszülei, keresztszülei, rokonok és környezete mindig próbál a gyermek kedvére kedvezni, (ha anyagilag megengedhető) akkor a gyermek kéréseit, kívánságait igyekeznek minél előbb teljesíteni, legyen az édesség, játék, ruha, szórakozás, bármi.²¹

A gyermekkel szemben megnyilvánuló szeretet általánosságban jellemző a cigány családokban, ugyanakkor nem minden cigány szülő egyforma „nevelési elvek” szerint foglalkozik a gyermekével. Mondhatni ezek a szülők következetes, szigorú, büntető, fegyelmező nevelést nyújtanak. Ez a jellegű nevelés előfordulhat, hogy átlép egy határt, ekkor előfordul, hogy a szülő rákiabál a gyermekére és trágár kifejezésekkel szidalmazza a

²⁰ Choli Daróczi József, Romológiai Alapismeretek. Corvinus Kiadó, (1999)

²¹ Szabóné Kármán Judit: A cigány/roma gyermekek , családok. In: Endrődy Orsolya-Svraka Bernadett-F. Lassú Zsuzsanna szerk.: Sokszínű pedagógia, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, (2020). pp. 191-210.

Forrás:https://www.academia.edu/44368981/A_CIG%C3%81NY_ROMA_GYERMEKEK_CSAL%C3%81DO_K (Letöltési dátum: 2023.12.28.)

gyermeket. Esetenként az is előfordulhat, hogy rácsap a gyerek fenekére, de amikor elmúlik a szülő haragja, akkor csókolgatja, szeretetáradattal bombázza a gyerekét.

Összességében bátran elmondhatjuk azt, hogy a cigány kultúrában a gyermekek nevelése sajátos, és eltér a magyar családok nevelési szokásaitól. Általánosságban nem beszélhetünk tudatos, következetes nevelésről. A családban úgynevezett „néma” nevelés folyik, a gyermek azt tudja és csinálja, amit éppen a szüleitől, vagy környezetétől lát, tapasztal.

A gyerekekkel való bánásmódot a szülők hangulata nagymértékben befolyásolja. Hol szidják, hol átkozzák akkor is, ha gyerek nem szolgált rá. Ez a rendszertelenség összességében az egész életükre kihat. A gátlások hiánya kihat a viselkedésükre, ami azt következteti, hogy szeszélyesen cselekszenek, meggondolatlanul, nem mérik fel a cselekményeik következményeit, az idegenekben ellenséget látnak, és olykor agresszivitást is produkálhatnak.²²

2.3. Roma családok és az óvoda

Tapasztalataim szerint az óvoda és roma családok kapcsolata sokféleképpen érinti mind a roma gyerekeket, mind az oktatási rendszert. Az óvodákban a nevelőknek tiszteletben kell tartaniuk a kulturális érzékenységet, be kell illeszteniük azokat az elemeket, amelyek befogadók a roma kultúrával szemben. Az óvoda és a roma családok kapcsolata egy olyan terület, ahol véleményem szerint a kultúrák találkozása és a társadalmi egyenlőtlenségek kihívásai egyaránt jelen vannak. Ahogy korábban írtam, a roma közösség sokszínű és gazdag történelmi hagyományokkal rendelkezik, ugyanakkor számos tagja szembesül társadalmi és gazdasági nehézségekkel. Az óvodai tapasztalatok rendkívül meghatározóak a gyerekek számára, és a roma családok esetében különösen fontos a megértés és a támogatás biztosítása. A kulturális különbségek és a nyelvi sajátosságok áthidalása, a szociális hátrányok enyhítése, valamint a szülők aktív részvétele mind kulcsfontosságú tényezők a sikeres óvodai beilleszkedés és fejlődés szempontjából.²³

²² Szabóné Kármán Judit: A cigány/roma gyermekek , családok. In: Endrődy Orsolya-Svraka Bernadett-F. Lassú Zsuzsanna szerk.: Sokszínű pedagógia, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, (2020). pp. 191-210.
Forrás:https://www.academia.edu/44368981/A_CIGANY_ROMA_GYERMEKEK_CSAL%C3%81DO_K (Letöltési dátum: 2023.12.28.)

²³ Szemán Józsefné: Útmutató a hátrányos helyzetű cigány gyermekek óvodai neveléséhez, Hajdúböszörmény, (1996)

A roma gyerekek nagy része nagycsaládban él, gyakoriak a többgenerációs családok. Előfordul, hogy a roma gyerekek vonzalma az óvoda iránt nem alakul ki, mert saját közösségében társakra lel. Ennek ellenére szociálisan fejlettek, bár többségük tart az idegenektől, a testvérei, családja, rokonsága környezetében érzi magát biztonságban. A családi események, találkozók során általában a gyermekek állnak a figyelem központjában.²⁴

A 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről rendelkezik arról, hogy a harmadik életévét betöltött gyermek óvodai intézménybe köteles járni napi 4 órában, illetve az óvodai foglalkozásokon köteles részt venni.²⁵ A roma gyerekek iskolai beilleszkedésének alapja az óvodába járás. Babusik Ferenc kutatásai azt mutatják, hogy a 2000-es években a roma gyerekek kisebb arányban jártak hároméves kortól óvodába, és jelentős részük rövidebb ideig részesült azokban a fejlesztő eljárásokban, amelyek meghatározó az iskolaéretté válásuk szempontjából.²⁶

A szülők a gyermek neveléséért teljes körű felelősséggel tartoznak. Az óvodai nevelésben a szülői érdek, a jelenlét biztosítása, természetes, sőt kívánatos. A szülők segítséget nyújthatnak a csoportközösség szervezéséhez, a fejlődéshez, valamint az együttműködéshez. A szülők alapvető jogokkal rendelkeznek, amely során bármiféle atrocitással szemben panasztételi lehetőséggel élhetnek, de akár megalapozatlan rágalmozás, vádaskodás esetén meg kell tenni a szükséges intézkedéseket. Az pedagógiai programban jelen van a szülői autonómia, amely segítségül szolgál a döntések meghozatalában, az oktatás típusának, helyének megválasztásában.

Az Óvodai nevelés országos alapprogramjának alapelvei közé tartozik a gyermek képességének a kibontakoztatása, a családi nevelés elsődlegességének tiszteletben tartása, az óvodai nevelés hátránycsökkentő szerepének betöltése, az egészséges életmód kialakítása, érzelmi, erkölcsi és az értékorientált közösségi nevelés, valamint az anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása. Fontos hangsúlyt kell fektetni a magyar nyelv gyakorlására. Számos roma családban nyelvi problémák tapasztalhatók, amely nagyban befolyásolja a roma gyerek magyar nyelv elsajátítását. Az óvónőknek szembe kell nézniük azzal, hogy számos roma családban a gyerekek kevésbé beszélnek a magyar nyelvet, mint a cigány nyelvet. A gyerekek mindennapi óvodába való járatása is egy rutint képez a szülő részére, ami megtanítja a szülőt meghatározott időben vinni-hozni a gyermeket, ellátni a

²⁴ Szemán Józsefné: Útmutató a hátrányos helyzetű cigány gyermekek óvodai neveléséhez, Hajdúböszörmény, (1996)

²⁵ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv> (Letöltés dátuma: 2023. december 2.)

²⁶ Babusik Ferenc – Roma gyerekek óvodáztatása (2003) Forrás: <https://epa.oszk.hu/00000/00035/00072/2003-06-ta-Babusik-Roma.html> (Letöltési dátum: 2024.03.17.)

szükséges felszerelésekkel, ami elősegíti a gyerekek felkészülését a másnapi tevékenységre. Az óvodai szocializáció egy jó alapot ad a gyerekek részére, hogy a későbbiekben beilleszkedjenek az iskolai környezetbe.²⁷

2.4. Óvodai hátránykompenzációs programok

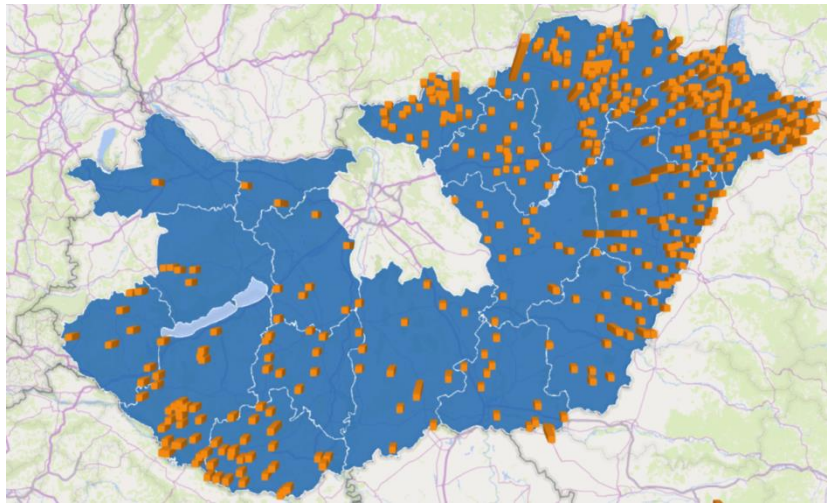
A 2000-es évek végén induló *óvodai integrációs programok (IPR)* célként tűzték ki, hogy meghatározzák az óvodai nevelés azon területeit, amelyek kiemelkedő jelentőséggel bírnak a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek fejlődésének elősegítésében. Nem adtak meg részletes pedagógiai tartalmakat, választandó nevelési tervet, nem neveztek meg, nem írtak le konkrétan alkalmazandó programokat, viszont kinyilvánították azt a pedagógiai attitűdöt, amelyet megfelelőnek tart a gyermekek esélyegyenlőségének elősegítésére. Az óvodai IPR nem jelentett külön programot az óvodai munkában, hiszen minden pontja a hatályos jogszabályok figyelembevételével az Óvodai nevelés országos alapprogramjára épült, figyelembe véve az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényt. Az óvodai IPR egy olyan rendszernek tekinthető, amelynek elemeit a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek érdekében nagyobb tudatossággal és mérhetően is nagyobb eredményességgel kell a nevelési folyamat fókuszába állítani. Az óvodai IPR legfőbb jellemzője a gyermekközpontú és családorientált szemlélet, amely a kora gyermekkori fejlődés kérdésében kompetens minden szakma szerepét egyenrangúan fontosnak és egymást kiegészítőnek tartja. Így ösztönzi az együttműködések kialakítását azokkal a szolgálatokkal, melyek a szülőket támogatják, számukra erőforrást jelentenek, illetve a gyermekeknek szolgáltatásokat biztosítanak.²⁸ Az IPR pályázati finanszírozása a 2010-es évek végétől megszűnt, azonban elemeinek többsége beépült az érintett óvodák pedagógiai programjaiba.

A 2022-es évben az Oktatási Hivatal az „*Esélyteremtő óvoda*” nevű programban több ezer hátrányos helyzetű gyermek felzárkózását segítette elő. Az 1. ábrán látható a projektben résztvevő óvodák területi megoszlása. Az Oktatási Hivatal jelentése szerint 560 óvodával és 1100 óvodapedagógussal működött együtt négy éven keresztül e programban, annak érdekében, hogy a hátrányos helyzetű családokból származó gyermek nevelése

²⁷ 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról
Forrás:<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor> (Letöltési dátum: 2024.02.04.)

²⁸ Borsodnádasi Mesekert Óvoda Pedagógiai Programja Forrás:
https://www.borsodnadasd.hu/images/stories/mesekert_ovoda/2022/2022_pedagogiai_program.pdf (Letöltési dátum: 2024.01.02)

eredményesebb legyen. A projektben résztvevő óvodák jelentős része az ország dél-dunántúli, észak-keleti és keleti részén található.²⁹

1. ábra: Az „Esélyteremtő óvoda” projektben részt vevő óvodák területi eloszlása³⁰

A *szülők óvodai életbe történő bevonása* során három fő irányvonal különíthető el. Az első típusba az iskola és a szülők kapcsolatának erősítését célzó kezdeményezések tartoznak, a második a család és a közösségi oktatási programok, míg a harmadik irány, amely a szülők bevonását segíti elő az óvodai környezetbe. A legfontosabb kérdések, hogy ezek közül mi működik és mi válik be. A nehézséget a programokkal kapcsolatos visszajelzések, értékelések, jelentik. Az amerikai „legjobb gyakorlatok” összegyűjtése nyomán a F. Lassú Zsuzsa és munkatársai az iskola és család együttműködésében a következő alapelvek megvalósítását tekintik fontosnak:³¹

- Az együttműködésnek, inkább proaktívnak, mint reaktívnak kell lennie, minden szülő bevonódását segíteni kell;

²⁹ Oktatási Hivatal 2022. Forrás:

https://www.oktatas.hu/koznevelas/projektek/efop313/efop313_szakmai_eredmenyek?printMode=true (Letöltési dátum: 2023.12.18)

³⁰ Oktatási Hivatal 2022. Forrás:

https://www.oktatas.hu/koznevelas/projektek/efop313/efop313_szakmai_eredmenyek?printMode=true (Letöltési dátum: 2023.12.18)

³¹ F. Lassú Zsuzsa, Podráczky Judit, Glauber Anna, Perlusz Andrea és Marton Eszter (2012): Nemzetközi kutatások a szülői részvétel hatásáról. In: Podráczky Judit (szerk.): Szövetségben. Tanulmányok a család és az intézményes nevelés kapcsolatáról. Forrás: https://mek.oszk.hu/11300/11368/11368.pdf?fbclid=IwAR32W-8GL36tFId11OlobKd3NUiv4it8HV5_zQfyl6xYwEyKA2cu4XivNwc (Letöltési dátum:2024.01.12.)

- Az együttműködésnek érzékenynek kell lennie a családok változatos kultúrájára, életkörülményeire, szociális és társadalmi adottságaira;
- Az együttműködésnek építenie kell a szülők oktatási folyamathoz való hozzájárulásának elismerésére;
- Az együttműködésnek elő kell segítenie a szülő önbizalmának, szülői énhatékonyság-érzetének erősödését; minden szülőnek lehetőséget kell adni, hogy véleményét kifejezze és ezt figyelembe is kell venni az oktatás folyamatában.

Fontosnak tartom megemlíteni a *Gyermekút projektet*, amely a kisgyermek és családjaik hatékonyabb, magasabb színvonalú ellátáshoz, valamint a szükségletek gyors hozzájutásának biztosításához szolgál. A szolgáltatói modell kialakítása célja, hogy minden gyermek megfelelő testi, intellektuális, szociális és érzelmi fejlettségi szint birtokában kezdje tanulmányait. E cél elérésében egészségügyi, szociális, gyermekvédelmi, gyermekjóléti és a köznevelés területén dolgozó szakemberek segítették a tevékenység sikerességét.³²

³²A Gyermekút projektről. Forrás: <https://gyermekut.hu/szakember/rolunk> (Letöltési dátum: 2023.12.18.)

3. Hátrányos helyzetű roma gyermekek nevelése a Vásárosdombói Mesevár Óvodában

A következőkben először bemutatom a Hegyháti Járás sajátosságait, majd ezt követően a Vásárosdombói Mesevár Óvodáról és az ott végzett vizsgálatomról fogok részletesen írni.

3.1. Hegyháti Járás bemutatása

Baranya vármegye északi felén található a Hegyháti Járás, melynek középpontja Sásd. Ez az egyetlen magyarországi járás, melyet nem járási székhelyről neveztek el. A járást 27 település képezi. Az ország 175 járása közül a Hegyháti Járás a 23. legrosszabb társadalmi és gazdasági indikátorokkal rendelkezik. A leszakadás fő ismervét kiváltó tényező a kevés munkalehetőség, mely magas munkanélküliséget okoz. A Hegyháti Járás legnépesebb községe Vásárosdombó (1123 fő). A Vásárosdombón óvodába járó gyermekek nagy része helyi, de jelentős számban járnak a kisebb településekről, mint például: Gerényes, Ág, Tékes, Meződ, Tarrós. Származásukat tekintve 80%-a szegényebb családból származik. A gyerekeket falubusszal hozzák reggel az óvodába és viszik haza. Vásárosdombó 6 km-re helyezkedik el Sásdtól és 8 km-re Dombóvártól. A településen minden szolgáltatás megtalálható, mint boltok, posta, bank, iskola, templom, közösségi ház. A települést vasútvonal is keresztezi, így jól megközelíthető vonattal is. Az óvoda több intézménnyel ápol jó kapcsolatot, mint például az iskola, templom, idősek otthona.³³

Összességében úgy gondolom, hogy járásunkban a roma közösség hagyományai gazdagok és sokszínűek, ugyanakkor számos kihívással kell szembesülniük. Az elfogadás és az esélyegyenlőség, valamint a diszkrimináció elleni harc mérvadó abban, hogy a roma emberek teljes körűen részt vehessenek a társadalomban. Az oktatásba és a munkaerőpiacra való hozzáférés javítása, továbbiakban a roma közösséggel való együttműködés elősegítheti a jó irányba való változást és az esélyegyenlőséget a jövőben.

A Járásban kilenc településen található óvodai ellátás, ezek statisztikai jellemzőit szemlélteti a 2. ábra. A 2016-os óvodai adatlap szerint a 445 óvodás közül megközelítőleg

³³Hegyháti Járás. Járási Tükör. (2016.)

Forrás:<https://www.sasd.hu/userfiles/filemanager/kozzetétel/GYEP/J%C3%A1r%C3%A1si%20t%C3%Bck%C3%B6r%20V%C3%89GLEGES.pdf> (Letöltési dátum: 2024.02.09.)

48,6% cigány származású. A korábbi intézményi felmérés idején problémaként merült fel a cigánygyerekek későbbi (4-5 éves korban) történő óvodakezdése.³⁴

Intézmény	engedélyezett férőhelyek száma	aktuális létszám	férőhely kihasználtsága (%)	csoportok száma	átlagos csoport létszám	más településről bejárok száma	bejárok (%)	a bejárok első helyen honnan érkeznek
Egyházaskozári Óvoda és Egységes Óvoda-Bölcsőde Bikal	25	26	104	1	26	10	38	Nagyhajmás
Mágocsi Bokréta Óvoda és Egységes Óvoda-Bölcsőde Mágocs	104	72	69	4	18	12	16	Mekényes
Mindszentgodisai Óvoda és Egységes Óvoda-Bölcsőde	75	62	82	3	20	22	35	Bakóca
Óvoda Gödre	25	19	76	1	19	0	0	-
Napovi Kisvaszar	50	46	94	2	23	24	52	Ág
Óvoda Tormás	25	22	80,8	1	22	10	45	Szágy
Sásdi ÁMK Óvodája és Bölcsődéje Sásd	120	119	99	5	25	28	23	Felsőegerszeg
Várhegy Óvoda Baranyajenő	25	25	100	1	25	4	16	Baranyaszentgyörgy
Vásárosdombói Mesevár Óvoda	66	54	81	2	27	16	29	Tarrós
Összesen:	515	445	86	20	22	126	28	

Forrás: Adatlap az óvodák számára- intézményi kérdőív alapján

2. ábra: A Hegyháti járás óvodáinak néhány jellemzője. Forrás: Hegyháti Járás. Járási Tükör. 2016.³⁵

³⁴Hegyháti Járás. Járási Tükör. (2016.)

Forrás:<https://www.sasd.hu/userfiles/filemanager/kozvetetel/GYEP/J%C3%A1r%C3%A1si%20t%C3%BCK%C3%B6r%20V%C3%89GLEGES.pdf> (Letöltési dátum: 2024.02.09.)

³⁵ Forrás: Ú.o.

3.2. A Vásárosdombói Mesevár Óvoda bemutatása ³⁶

Az intézmény a falu központjában, az iskola és a körjegyzőség szomszédságában található (3-4. ábra). A község hátrányos helyzetű település, lakossága kb. 1200 fő. Az óvodába járó gyermekek többsége vásárosdombói, de jelentős számban járnak községünkől 6-8 km-re fekvő kisebb településekről is. A gyermeklétszám évek óta 65 fő körül van. Háromcsoportos óvodaként, vegyes életszervezéssel működik. A gyerekek különböző hátérrel és különböző területeken eltérő fejlettséggel érkeznek, ezeket a különbségeket igyekszik az intézmény csökkenteni, illetve megszüntetni.

3. ábra: Az óvoda épülete (utcafront)
(forrás: saját készítésű kép)

4. ábra: A felújított épületrész
(forrás: saját készítésű kép)

³⁶Vásárosdombói Mesevár Óvoda Pedagógiai Programja, Forrás: <http://www.mesevarovi.atw.hu/> (Letöltési dátum: 2024.02.08.)

Az épület valamikor családi ház volt, nagy kerttel, árnyas fákkal. 1976-ban nyitotta meg kapuit a Vásárosdombói Mesevár Óvoda, a falu központjában. Az intézményt egy megvásárolt családi házból alakították ki, akkoriban még csak egy csoporttal működött. Az óvoda vezetésére 2001-ben választottak új személyt. A 2000-es évek elején még a helyi iskolához tartozott az óvoda fenntartása. Az épület rossz állapotban volt, cserépkályhát használtak, az udvarban pince volt és egy lebontásra szoruló pajta, ami a gyerekekre nézve veszélyesnek bizonyult. A konyha is pici volt és a tető felújítása is szükségesnek látszott.

Az óvoda 2006-ban nyert egy pályázatot, aminek köszönhetően felújították az épületet és bővítették is. A munkálatok után az épületben kialakult egy nagyobb konyha, új vizesblokkok és a továbbiakban két csoporttal működött az intézmény. Az udvaron a játékok fémből készültek és középen volt egy balesetveszélyes kiugró betonakna, amit elkerítették a gyermekek elől. Újabb pályázatnak köszönhetően rendbe hozták az udvart és új, európai szabványnak megfelelő játékokat szereztek be a gyerekeknek. A 2013-as évtől az óvoda irányítása a helyi önkormányzathoz került. Az óvoda referenciaintézmény lett, számos kurzust tartottak az épületben, hospitáló hallgatókat fogadnak a mai napig. Így a 2006/2007-es nevelési évet, már egy teljesen felújított óvodában kezdhették meg. 2016-ban pedig az „Óvodai kapacitásbővítés” pályázat támogatásával a régi épülethez, épült még egy csoportszoba és egy tornaszoba.

A bővítés óta három csoporttal működik az intézmény, kialakítottak egy tornaszobát is. A jelenlegi vezető a 2020. júliusától dolgozik az intézményben. Fontosnak tartja a hátrányos helyzetben levő gyerekek fejlesztését és felzárkóztatását. Az egyéni bánásmód miatt, fontos feladatnak véli a roma származásúak jobb megismerését pl. hagyományok, életrend, ízlésvilág. Az óvodába járó gyermekek többsége falubeli, de a közelben fekvő kisebb településekről is sokan járnak az intézménybe.

A mindennapi foglalkozások, az étkezés, a játék és a pihenés a csoportszobában zajlik, a mozgás foglalkozás heti egyszer valósul meg a tornaszobában. Az óvoda nagyon jó kapcsolatot tart fent több intézménnyel a faluban és más településeken is egyaránt. Az utóbbi években a helyi iskolával is egyre erősebb a kapcsolat, több alkalommal kapnak az óvodások meghívást, pl. állatok világnapja, március 15-i iskolai felkészítő. Az óvoda mellett fekszik egy nagyobb méretű zöld terület, a Szent Imre liget. A park rendezett, minden évben újabb fejlesztéseket végeznek. A gyerekeket szinte napi rendszerességgel hozzuk át a ligetbe játszani, jó idő esetén. A falu egyik végében helyezkedik el egy nagy játszótér, tele játékokkal,

amit szintén sokszor igénybe vesz az óvoda. Mindegyik csoportszoba galériával rendelkezik, hogy még több hely legyen az gyermekek számára a különböző játékokhoz. A csoportszobák felszereltsége megfelelő a gyerekek és a pedagógusok számára. Különböző játékok vannak pl. kisautók, vonatok, játékbabák, plüss állatok, társasjátékok, puzzle, mesekönyvek, daloskönyvek. Az öltözőkben több faliújság is megtalálható, amiken a gyermekek hét közben elkészített munkái vannak kitűzve, hogy a szülők is láthassák ügyességüket.

A gyerekek szociokulturális háttere elég széles skálán mozog. Az intézménybe járó gyerekek nagy része hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű, több gyermek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult. Az óvodába járók közül többen vannak, akik nagycsaládból származnak, illetve egyre több gyermek van, aki sajátos nevelési igényű vagy beilleszkedés, tanulási, magtartási nehézséggel küzd.

Az eltérő szociális háttérnek köszönhetően a gyerekek fejlettsége is széles skálán mozog, igyekszünk a különbségeket csökkenteni, illetve megszüntetni. Családlátogatásaink során igyekszünk felmérni a gyermekek helyzetét, hogy minél előnyösebb fejlesztést tudjunk nyújtani számukra, ezáltal is csökkenteni hátrányaikat.

Az óvoda az Alapító Okiratában és az Országos Óvodai Alapprogramban meghatározott alapvető óvodai funkciók ellátását valósítja meg, melyek a következők: óvó, védő, szociális, nevelő és személyiségfejlesztő funkciók. Segíti az iskolai beilleszkedéshez szükséges gyermeki személyiségvonások fejlődését. Ez alapján az óvoda gondoskodik a gyermeki szükségletek kielégítéséről, érzelmi biztonságot nyújtó derűs, szeretetteljes légkörről, sokszínű, életkor specifikus tevékenységekről, kiemelten a játéktevékenységre. Segíti a gyermekek környezettudatos magatartásának kialakulását. Migráns, nemzetiségi gyermekek nevelése esetén biztosítja az önazonosság megőrzését és ápolását, nyelvi nevelését, multikulturális nevelésen alapuló integrációját.

Jót és jól játszani! – ez a gyerekek dolga az óvodában. A szabad játék kicsiben maga az élet, éppen ezért az életre nevelés alapvető és leghatékonyabb eszköze. Az óvodában jelenleg a következő tehetséggondozó foglalkozások működnek, heti rendszerességgel:

- Így tedd rá – gyermektánc
- Ovi-foci
- Zene-ovi

Ezen kívül a nagycsoportosok úszásfoglalkozáson vesznek részt. Az óvoda célja, hogy szeretetteljes légkört biztosítson, a gyermekek érezzék a törődést. Az óvodának két nagyon jó programja van, amit még az előző generációból származó pedagógusok dolgoztak ki: „játékos

szülői értekezlet” és a „játékos hittanfoglalkozás Bendegúzzal”. Az óvoda elkötelezte magát, hogy a családokkal együtt működve a gyerekek érezzék a természet közelségét, megtapasztalják és megismerjék a vidéki élet jellegzetességeit. Ennek érdekében több programot is szerveznek különböző családokkal egyeztetve.

- Egy család lovakkal foglalkozik, állatok napja alkalmából mindig elhozzák az iskolába, ahova az óvodások is meghívást kapnak;
- A faluban sok idősebb hölgy foglalkozik baromfitartással, a gyerekek sokszor elmehetnek megnézni és még tojást is szedhetnek;
- Sokan foglalkoznak mezőgazdasággal, így a gyerekek betekintést kaphatnak a vetésbe, az aratásba, a bálahordásba.
- Egy helyi idősebb férfi minden évben várja a gyerekeket állatok világnapja alkalmából.

Az óvoda nagy hangsúlyt fordít a sokoldalú, harmonikus személyiség fejlesztésre, figyelembe véve az életkori és egyéni sajátosságokat, amiben nagy szerepe van a szeretetteljes, barátságos nevelői légkörnek. Az óvoda szoros kapcsolatot ápol a szülőkkel, akik betekintést kapnak gyermekeik óvodai mindennapjaiba: játékos szülői értekezlet, fogadórák, közös programok.

Az intézmény fontosnak tartja az egészséges életmód helyes kialakítását, aminek fontos része a biztonságos környezet kialakítása (tisztá belső környezet → higiénias szokások kialakítása, bútorok mérete megfelel a gyermekek igényeinek). A gyermekek gondozása (egyre önállóbb öltözködés-étkezés, jó kapcsolat kialakítása a gyermekek és dolgozók között); pihenés rendszere (egyéni alvási igény pl. éneklés, simogatás); testi képességek fejlesztése (rendszeres játékban gazdag mindennapi mozgás); testi-lelki egészség fejlesztése (szabad beszélgetések, kirándulási élmények feldolgozása); bántalmazás megelőzése (alapvető szükségletek kielégítése, érzelmi biztonság); baleset megelőzés és elsősegélynyújtás (balesetek során elvégzendő feladatokkal való ismerkedés pl. segítség hívás).

Az érzelmi, az erkölcsi és a közösségi nevelés meghatározó szerepet tölt be a gyermekek életében. Kulcsfontosságú a szeretet és a biztonságérzet, ezért az óvodapedagógus nem csak közvetítő, hanem egy modell/példakép is. Elengedhetetlen az anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés. Elsősorban meg kell ismerni a gyermekek otthoni nyelvhasználatát, környezetük beszédkulturáját. Következő lépésként beszédingert kiváltó helyzeteket kell tervezni.

Az intézmény nagy figyelmet fordít a tehetséggondozásra: rajzkészség, kézügyesség, kitűnő sportegyeniség (Vásárosdombón nagy hangsúlyt adnak a focinak, sok kisgyerek tagja a focicsapatnak).

A nevelőmunka kulcsszereplője az óvodapedagógus, akinek személyisége meghatározó a gyermekek számára. Az óvodai dolgozók többsége 30-40 év közötti, az említett életkor miatt egyszerre van jelen a szakmai tapasztalat és a modernitás együttese. Az elmúlt években az óvodai dolgozók számos tréningen és tanfolyamon vettek részt, amellyel még nagyobb tudást szerezhettek a szakmában: Lépésről lépésre gyermekközpontú nevelés tréning; Óvodaiskola átmenet segítése; DIFER programokra alapozott fejlesztés 4-8 éves korban; A halmozottan hátrányos helyzetű, különösen a roma származású gyermekek korai óvodába kerülésének megszervezését segítő program; Veronika zeneprojekt; DiabMentor-szakmai továbbképzés pedagógusoknak a cukorbeteg gyerekek támogatására.

Intézményvezetéséért egy fő felelős, öten vannak óvodapedagógusok, egy kolléganő nyugdíj mellett jár az óvodába, aki szintén óvodapedagógus munkakört lát el. A munkánkat kettő pedagógiai asszisztens, három dajka és egy takarítónő segíti. Közmunka program keretén belül egy hölgy segíti a mindennapokat (pl. virágültetés, játékok fertőtlenítése).

A gyakorlatban szerzett tapasztalataim azt mutatják, hogy sok roma szülőben az óvodai rendszeresség még mindig nem alakult ki, mivel számos alkalommal előfordul, hogy nem hozza a gyermekét óvodába. Előfordul, hogy sok esetben a szülőnek akad valami dolga és nem elsődleges cél ebben az esetben a gyermeket óvodába vinni. Mindennapos probléma sajnos a gyermekek rendezetlen ruházata, sokszor dohányszagú, vagy éppen nem megfelelően tisztított. Előfordul, hogy a szülő mosdatlanul hozza be a gyermeket az óvodába. Szerencsére ezeket az észrevételeket kollégáimmal megfelelően kezeljük: megfürdetjük a gyerekeket, hogy megteremtjük számukra a megfelelő higiéniai tisztaságot az óvodai környezetben, illetve gondoskodunk arról is, hogy a gyerekek ruházatait mossuk, és szárítjuk. A roma szülők többsége nem gondoskodik a gyerekek felszerelés biztosításáról, mint például váltóruha, torna felszerelés.

Az önkormányzat biztosítja a gyerekek óvodába hozatalát a környező falvakból, ami jelentősen megkönnyíti a szülők helyzetét. A mi óvodánkba Tarrós, Gerényes, Ág, Tékes falvokról biztosítja az önkormányzat a gyerekek óvodába szállítását. Megjegyezném, hogy ezekben a falvakban a tömegközlekedési menetrend nagyon rossz, és körülményes. Az óvoda sok esetben biztosít a rászoruló roma gyermekeknek és szülőknek ruhát, amit az óvoda

felajánlására adományoztak. Ezzel a programmal az óvoda igyekszik javítani a hátrányos körülményekben élő gyerekek és szülők életvitelét.

Mindenesetre a közösség, amely körülveszi a roma gyermekeket, nem csupán egy oktatási intézmény, hanem egy olyan hely, ahol az óvónők, a szülők és a gyerekek egyaránt részesei a nevelési folyamatnak. Láthatóan a roma családok részt vesznek a közös rendezvényeken, szülői értekezleteken. Az óvoda erősíti a családok közötti kapcsolatokat, ahol barátságok szövődnek és tapasztalatok cserélődnek.

3.3. A vizsgálat módszertana

Ebben a fejezetben a dolgozatom elkészítéséhez szükséges kutatási módszereket mutatom be. Szakdolgozatom során empirikus vizsgálatot folytattam, melynek keretében az óvodában járó gyermekek szociális helyzetét és fejlődését vizsgáltam. A kutatási módszer egy olyan eljárás, amely az adatok gyűjtésére, elemzésére, valamint értelmezésére nyújt összefoglaló eredményt. A kutatás módszerei közül a leíró (deskriptív) módszer, amely a pedagógiai jelenségek leírásából áll, melynek jellegzetessége, hogy a tudományos felismerések tökéletesítésére és általánosítására irányul. Nem csak a leírást, adatgyűjtést és feldolgozást foglalja magába, hanem azok összehasonlítását, ellentétbe állítását és bemutatását is.³⁷

A tudományos kutatásokkal szembeni alapvető elvárások egyike a kutatási témával kapcsolatos szakirodalmi jártasság, mivel fontos, hogy legyen rendelkezésre álló tudás, a téma körüli viták, nézetek kutatásában.³⁸ „A kikérdezés módszerének lényege, hogy valamely kutatás keretében kérdések segítségével információkat gyűjtünk, s ezek alapján következtetéseket vonunk le. A társadalomtudományok közös módszere a kikérdezés. A sajátosságok – amelyektől a kutatás szociológiaivá, pszichológiaivá, pedagógiaivá stb. válik – a kutatás céljából adódnak (...) A szóbeli kikérdezés sajátossága, hogy a folyamat során a kérdező és a kérdezett/ek között személyes interakciós kapcsolat van.”³⁹

³⁷ Josip Ivanović: Bevezetés a pedagógiai kutatás módszertanába. Tankönyv. Újvidéki Egyetem, Szabadka, 2016. Forrás: https://magister.uns.ac.rs/files/kiadvanyok/bevpedkutmod/Bevezetes_a_pedagogiai_kutatas_m.pdf (Letöltési dátum: 2023.12.27.)

³⁸ Boncz Imre: Kutatásmódszertani alapismeretek. Forrás: https://www.efk.pte.hu/protected/OktatasiAnyagok/%21Palyazati/sport/Kutatasmodszertan_e.pdf (Letöltési dátum: 2023.12.27.)

³⁹ Nádasi Mária: A kikérdezés. In: FALUS Iván (2000, szerk.): Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. Műszaki Könyvkiadó, Budapest. pp. 140-141.

A kutatásom során strukturált interjúvizsgálatot alkalmaztam óvodapedagógusok körében. Az egyéni interjúkat a Vásárosdombói Óvoda pedagógusaival készítettem 2024 januárjában. Az általam készített kérdéssorozat 21 kérdésből áll, összesen öt interjú készült, melyek az 2. mellékletben olvashatók. A szakdolgozatomban az interjúalanyoknak fiktív nevet adtam az anonimitás biztosítása érdekében. A pedagógusok készségesek és segítőkészek voltak és igyekeztek legjobb tudásuk szerint válaszolni. A munkámat elősegítette, hogy az ott dolgozó pedagógusok ismertek, mivel másfél éve dolgozom velük, és ez idő alatt sikerült jó kapcsolatot kialakítani.

Az óvodapedagógusokkal felvett interjúk mellett, elemeztem az óvodai pedagógiai programot, valamint a munkám során szerzett tapasztalataimat is beépítettem dolgozatomba. Ezen kívül elemeztem két eltérő szociokulturális közegből érkező roma gyermek DIFER (Diagnosztikus fejlődésvizsgáló rendszer) eredményeit.

Vizsgálatom során az alábbi kutatási kérdésekre keresem a válaszokat:

1. Mi jellemzi az óvodába járó gyermekek szociokulturális hátterét?
2. Hogyan valósul meg a szülők bevonása a gyermekek óvodai nevelésébe?
3. Milyen sajátosságok jellemzik a hátrányos helyzetű roma gyermekek játékát?
4. Hogyan értékelik az óvodapedagógusok a roma gyermekek nyelvi és kognitív képességeit és ezek fejlődési/fejlesztési lehetőségeit?
5. Milyen hátránykompenzációs tevékenységek valósulnak meg az óvodában?

3.4. Eredmények

Ebben a fejezetben először interjúalanyaimat mutatom be, majd vizsgálataim eredményeit ismertetem.

Az első interjúalanyom (Zoé) intézményvezető. Zoé 35 éves, aki a Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi karának pedagógiai szakán tanult három évig alapképzésben. A második diplomáját 2014-ben szerezte meg, mint neveléstudomány szakos bölcsész. 2020-ban, Vásárosdombói Mesevár Óvodában folytatta az óvodapedagógusi munkáját, és abban az évben óvodavezető helyettesi feladatokat látott el, majd ezt követően 2021-ben hivatalosan is átvette az óvoda vezetését.

A következő alanyom Márta, aki kettő éve dolgozik óvodapedagógusként. Mindig szerette a kreatív feladatokat, művészeti projekteket és a sportot. Hat éves kora óta tanul

zenét, klarinéton játszik. Főként ezért választotta az óvodapedagógia szakot, ahol tudja ezeket alkalmazni.

A harmadik interjúalanyom Klára, aki már fiatalon tudta, hogy gyermekekkel szeretne dolgozni, és mivel a kicsi gyerekek állnak a legközelebb hozzá, ezért választotta az óvodapedagógusi pályát. 4 éve dolgozik pedagógusként, munkáját a Vásárosdombói Mesevár Óvodában kezdte.

A negyedik alanyom Ilona, aki mindig is szerette a gyerekeket. Először dajkaként helyezkedett el a helyi óvodában, ahol 9 évig dolgozott. Az ott látott munka során megtetszett számára az óvodapedagógusok által végzett tevékenység, ekkor határozta el, hogy Ő is ezt szeretné végezni. Ezt követően a Kaposvári Egyetem Pedagógia karán végzett, mint óvodapedagógus.

Utolsó interjúalanyom Zsuzsa, aki 64 esztendősen. Zsuzsa 40 éve óvodapedagógusi munkakörben dolgozik. Már nyugdíj mellett jár vissza a Vásárosdombói Mesevár Óvodába. Zsuzsa munkájában jelenleg is elkötelezett, illetve jól látható az évtizedek során szerzett szakmai tapasztalata, amivel a mi munkánkat is segíti a mindennapokban.

3.4.1. Családi háttér

Tapasztalataim során a családi háttér az egyik legfontosabb tényező a gyermek fejlődésében és jólétében. A családi háttér egyik kulcsfontosságú kérdése a család anyagi helyzete és életszínvonala, melyek nagy hatást gyakorolnak a gyermek fejlődésére és lehetőségeire. Fontos megemlíteni azt a kérdést is, hogy a kedvezőtlen anyagi helyzet származó hogyan is befolyásolja a gyermek óvodai éveit, valamint az ottani részvételét? Úgy gondolom, hogy a szülői jelenlét fontos szerepet játszik a gyermek életében. Fontos szemügyre venni azt is, hogy milyen támogatási módszerek állnak rendelkezésre a hátrányos helyzetű családoknak az óvodai környezetben. Az óvodavezető elmondása szerint, az alábbiakat tapasztalják: *„Az óvodánkba járó gyermekek szociokulturális háttere igen színes képet mutat. Több az egyedülálló szülő, a nagycsaládosok száma és a nehéz szociális körülmények között élők száma is emelkedett. Az utóbbi években nőtt a munkanélküli szülők aránya, ennek következtében romlott a családok anyagi színvonala, életminősége. A gyerekek különböző háttérrel és különböző területeken eltérő fejlettséggel érkeznek, ezeket a különbségeket igyekszünk csökkenteni, illetve megszüntetni.”* (Zoé, 35 éves intézményvezető)

Ahogy már korábban a dolgozatomban említettem, a roma családokban főként a férfiak foglalkoznak jövedelemszerző tevékenységgel, míg a nők nagyobb része háztartásbeli vagy munkanélküli. Számos roma családra a napról-napra élés jellemző. Tapasztalható jelenség, hogy nyugdíj, családi pótlék és szociális segély kifizetési napokon, már kora reggel a postahivatalnál, valamint a bank automatánál gyülekezve várják a pénzbeli juttatást. A szegénység legfőbb okozója a munkavállalás lehetőségének, illetve az iskolázottság hiánya. A férfiak és a nők szűk körét foglalkoztatja az önkormányzat a közmunka programban, míg a férfiak meghatározó része az építőiparban is dolgozik mint segédmunkás. A munkaviszony magasabb jövedelmet biztosít, és az is meghatározó szempont, hogy helyben van. A családok jelentős része nem fordít elegendő figyelmet a gyerekek taníttatására, mivel nem tulajdonítanak nagy jelentőséget az oktatásnak. Ahogy az óvodában, úgy az iskolában sem foglalkoznak a szülők a részükre jelzett problémákkal.

A Vásárosdombói Óvodába járó gyerekek kb. 80%-a roma származású. A gyermekek olyan családi háttérből érkeznek az óvodánkba, ahol rossz anyagi körülmények között élnek, és jövedelmük a létminimum alatt van. A gyerekek többségénél tapasztalható a nyelvi hiányosság, valamint a szociális és etnikai hátrány jelensége.

A Vásárosdombói Önkormányzat minden évben földprogram által nyújt segítséget a rászoruló családok részére. Ennek következtében ingyen vihetnek vetőmagokat, mint például paradicsom, burgonya, paprika. A település polgármestere igyekszik minden olyan erőforrást kihasználni annak érdekében, hogy a településeken élők helyzetén javítson, és az esélyegyenlőséget elősegítse.

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy az óvodában igyekszünk minden hátrányos helyzetű gyermek szociális hátrányait enyhíteni (ruhagyűjtés, közétkeztetés, buszközlekedés biztosítása, egyéb támogatási lehetőségekről információnyújtás), valamint minden olyan erőforrást kihasználni melyben a hátrányos gyermekek élethelyzetét javíthatjuk.

3.4.2. Kapcsolattartás a családokkal

A családok helyzetében az óvoda tekinthető az első olyan intézménynek, ahol a gyermek „idegen” kezekbe kerül. Az, hogy ez az idegenkedés egy kellemes és bizalmas kapcsolattá váljon, a szülőtől és a pedagógustól is függ. Az óvoda a családokkal szorosan együttműködve, megértéssel, tanácsadó szerepet is betöltve neveli a gyermekeket. Az óvoda és család közötti kapcsolat szoros. A pedagógiai program alapelve a folyamatos

kapcsolattartás, az egymás életébe, működésébe való betekintési lehetőség, a pedagógusok elkötelezett együttműködése és a közös rendezvények, programok.

Az óvoda nyitott a szülők számára, betekintést nyerhetnek gyermekeik óvodai életébe, szülői értekezletek, fogadóórák, befogadás, közös programok, nyílt ünnepek alkalmával a gyermekek magukkal hoznak bizonyos értékeket a családból, melyeket az óvodában is tiszteletben kell tartani. Az óvoda pedagógiai tevékenységrendszere és tárgyi környezete biztosítja az óvodás korú gyermek fejlődésének és nevelésének legmegfelelőbb feltételeit. A Mesevár Óvodában dolgozó óvodapedagógusok és alkalmazotti közösség tagjai is megtalálják az óvodások fejlesztésének szépségét, egyediségét, valóra tudják váltani emberi és pedagógiai törekvéseiket, és átlátják a nevelés távlati céljait is. A nevelőtestület szakmai tudására, saját emberi erőforrására, adottságára, végzettségére támaszkodva, a mai kor társadalmi igényeinek megfelelően korszerű, a nevelés távlatait is figyelembevevő óvodai nevelőmunkát végez.

„Törekedni fogok a családdal átélt közös programok meglétére: Vallom, hogy egy-egy szülői értekezleten az óvónőkhöz bizalommal fordulhatnak a szülők, legyen az nevelési, gondozási probléma, az óvónők a lehető legjobb tudásukkal, empátiájukkal, szakértelmükkel fognak segíteni. Az óvoda minden dolgozója szeretetet, megértést tanúsít a gyermekek és szülők iránt. Nagyon sok esetben erőn és kompetenciájukon felül próbálják segíteni a gyermekeket és szüleiket.” (Zoé, 35 éves intézményvezető)

Az intézményvezető elmondása szerint fontos feladatnak tartja, a szülők együttműködését az óvodai mindennapokban: *„Kiemelt feladatnak tartom, hogy olyan helyzeteket teremtsék, ahol a szülőket is sikerélmény éri. A szülői értekezleteken nem csupán az általános dolgokról essen szó, hanem a szülők számára fontos kérdések megválaszolása történjen. Jövőbeni célom, hogy ez a kapcsolattartás túlmenjen a formalitáson. El tudnám képzelni azt, hogy a csoportok különböző rendszerességgel rendezzenek szülői klubokat, amiken olyan témák megbeszélése történjen, mint például: a háztartásvezetés, a gyermek személyi higiénája, a gyermekbántalmazás, az egészséges életmód, a gyermeknevelés sarkalatos pontjai, a tanulás szerepe, fontossága. Ezeken az összejöveteleken a szülők bátran merjenek véleményt nyilvánítani, ne kapjanak negatív visszajelzést, hanem azt érezzék, hogy az ő véleményük, ötletük is fontos az intézmény számára. A gyermekek számára az esélyegyenlőség elősegítése nagyon fontos feladata az intézménynek. Fontos, hogy a szülőknek támogatást, segítséget nyújtsunk abban, hogy miben jó a gyermeke, és hogyan segítheti*

a

továbbiakban.

És bizalommal forduljanak hozzánk, ha bármi kérdésük lenne. Összességében azt mondhatom,

hogy szeretném tovább fenntartani az óvoda és család eddig is kiválóan működő kapcsolatát, hiszen az óvodai nevelés a családi nevelésre épül. Az együttműködés megléte, annak minősége erősíti a gyermekek személyiségének fejlődését. Fontosnak tartom a szülők tájékoztatását gyermekük fejlődéséről, óvodánk céljairól, feladatairól. A kapcsolattartás alapja továbbra is az őszinte tényközlés és pozitív segítségnyújtás legyen.” (Zoé, 35 éves intézményvezető)

A Vásárosdombói óvoda fontosnak tartja a szülőkkel való kommunikációt, a jó kapcsolat kialakítását, ennek érdekében munkájukat úgy próbálják megszervezni, hogy a családban elkezdett nevelési folyamatot az óvoda egészítse ki. Az óvodapedagógusok fontos feladatnak látják a család támogatását a nevelés terén, a család kompetenciájának megerősítését, a pozitív minták diszkrét bemutatását és a folyamatos kapcsolattartást. A kapcsolattartási formák óvoda és család között többé-kevésbé működnek (családlátogatás, szülőértekezlet, fogadóóra, közös ünnepek, pl.: március 15. Anyák napja, Márton nap, Advent, szülői klub). A szülőkkel való együttműködés első lépései a nevelési év elején történnek. Jó, ha a család idejében megismerheti a gyermekek nevelésének szépségeit és nehézségeit, így a megfelelő elvárásokkal fordul a gyermek felé.⁴⁰

Az óvoda nyitott a szülők számára, betekintést nyerhetnek gyermekeik óvodai életébe, szülői értekezletek, fogadóórák, befogadás, közös programok, nyílt ünnepek alkalmával a gyermekek magukkal hoznak bizonyos értékeket a családból, melyeket az óvodában is tiszteletben kell tartani. Az óvoda pedagógiai tevékenységrendszere és tárgyi környezete biztosítja az óvodás korú gyermek fejlődésének és nevelésének legmegfelelőbb feltételeit. A Mesevár Óvodában dolgozó óvodapedagógusok és alkalmazotti közösség tagjai is megtalálják az óvodások fejlesztésének szépségét, egyediségét, valóra tudják váltani emberi és pedagógiai törekvéseiket, és átlátják a nevelés távlati céljait is. Nevelőtestület szakmai tudására, saját emberi erőforrására, adottságára, végzettségére támaszkodva, a mai kor társadalmi igényeinek megfelelően korszerű, a nevelés távlatait is figyelembevevő óvodai nevelőmunkát végez.

3.4.3. A roma gyermekek játéktevékenysége

A Vásárosdombói Óvodában a Margaréta csoportban dolgozom, ahol a létszám 18 fő, 10 lány és 8 fiú. A csoportomba 15 roma származású gyermek jár. Az eltöltött idő alatt nem

⁴⁰ Vásárosdombói Mesevár Óvoda Pedagógiai Programja, Forrás: <http://www.mesevarovi.atw.hu/> (Letöltési dátum: 2024.02.08.)

tapasztaltam olyan jelenséget, hogy roma és nem roma gyerekek nem játszottak volna együtt. Minden játéktevékenységben, mint például szerepjátékokban, szabályjátékban együtt tudnak játszani. Úgy vettem észre, hogy míg a fiúk jobban szeretnek játszani az építőjátékokkal, legoval, autókkal, addig a lányok szeretnek babázni, babát öltöztetni, babakonyhában főzőcskézni, de szeretnek alkalomkor anyuka-apuka szerepjátékot is együtt játszani. Viszont az is megfigyelhető, hogy a roma és nem roma gyerekek ügyesen játszanak együtt különböző társasjátékokkal, mint például a kártyajátékok. Játéktevékenységeikben a családi minta is megjelenik. *”A hátrányos helyzetű gyerekek játécai nem jellemzőek otthon, ingerszegény környezetben nevelkednek. Sok gyermek az óvodában találkozik először puzzle-vel, biciklivel, memóriakártyával. Játékaik során folyamatosan tv-t néznek, vagy telefonoznak pl: fényképezik egymást, amit feltöltenek a facebookra vagy a tiktokra. Nehéz rá venni őket más játékra, mert nem ehhez vannak szokva.” (Márta pedagógus)*

A hároméves korosztály inkább a felnőtt korosztállyal tölti szívesebben az időt az óvodában, míg a középsős és nagycsoportos gyerekek szívesebben játszanak egyedül vagy társaikkal. A torna foglalkozásokon a gyerekek nagyon szeretnek csoportos mozgásos játékokat játszani, mint a fogócska, labdajátékok (kidobó). A roma és nem roma gyerekek jó idő esetén szívesen játszanak kint az óvodai udvaron, ahol tudnak egymással homokozni, homokvárat építeni, illetve szeretnek homokgödört ásni. A nagy udvarnak köszönhetően a fiúk és lányok tudnak együtt fogócskázni, bújócskázni és focizni. Az óvoda rendelkezik számos lábbal hajtható játékkal, mint futóbicikli, motor, dömper, roller, amit a gyerekek kedvükre választva használhatnak.

Tapasztalataim során bátran mondhatom, hogy a roma gyerekek mozgáskoordinációs képessége korukhoz képest kiemelkedő és kiegyensúlyozott. Ügyesen teljesítik a részükre meghatározott mozgásos feladatokat. Munkám során nem észleltem semmiféle elkülönülést a roma és nem roma gyerekek között. Vegyesen együtt, minden negatív megnyilvánulástól mentesen egymással játszanak, és nem különül a játéku. Viszont a roma gyerekek ingerszegény környezetük miatt hátránnyal érkeznek az óvodába, sokféle játékot nem ismernek, ezáltal nem rendeltetésszerűen használják azokat. Észlelhető, hogy nem mindig vigyáznak a játékokra, néha véletlenül megrongálnak egy-egy játékot. A kommunikáció változó, olykor hangosak, egymás szavába belevágnak, előfordul a csúnya szavak, mondatok használata. Látható a gyerekeken, hogy kevesen ismerik a szabályokat, mivel a gyerekek közül kevesen hoznak magukkal állandó szabály- és szokásrendszert,

gyakran nincs kialakított napirendjük, ennek hiányában nehezen tudnak alkalmazkodni az óvodai napirendhez.

Összességében elmondható, hogy a roma gyerekek játéktevékenysége semmiben nem különbözik a nem roma gyerekekétől. Ahogy már korábban írtam, vegyesen együtt tudnak játszani.

3.4.4.A roma gyermekek képességfejlődése és a fejlődés nyomon követése

A roma gyerekek mozgásigénye fokozott, ez kedvező alap a rendszeres testnevelés megkedveltetéséhez. Legközelebb az ugrálás, futás a versenyjátékok állnak hozzájuk. Állóképességük és ügyességük jó, kifinomult, a mozgékonyaságuk kiváló. Sokszor túl mozgékonyak. A roma gyermekek ritmusérzéke jóval meghaladja a nem roma gyermekek képességét. A következő nehézség, amibe a roma gyermekek az óvodában és az iskolában ütköznek, az a nyelvi hátrány. Problémaforrást jelent, hogy az otthon elvárt és az oktatás, nevelés, által kívánt nyelvhasználat szélsőségesen különbözik. *Réger Zita* úgy véli, hogy a hátrányos helyzetű és a cigány gyermekek beszédfejlődése, megkésetttségének oka az anyjai beszéd sajátossága. A nyelvész megfogalmazza, hogy az iskolázott családból származó gyerekek iskolás korukra többéves tapasztalattal rendelkeznek, mind az írott forrásokhoz kapcsolódó alapismereteket, mind pedig a kommunikációs és viselkedési sémák elsajátítását és begyakorlását tekintve. Azonban a hagyományos cigány populáció gyermekei ezekből a készségekből semmit nem szereznek meg. Az őket körülvevő tárgyi világból hiányzik a mesekönyv, valamint az írásbeliséggel kapcsolatos események.⁴¹

Ezzel magyarázható Neményi Mária kutatásának az eredménye, miszerint a kommunikációs készségek terén háromszoros elmaradás tapasztalható a roma gyermekeknél a magyarokkal szemben.⁴² Továbbá pedig a roma gyermekek számára a legnagyobb nehézséget az óvoda szokás és szabályrendszerének megtanulása okozza, hiszen kötetlen, szabadabb életvitel, magasabb szabadságfok és eltérő napirend jellemzi a család életét. Nekünk is ez jelenti a legnagyobb problémát, mert azt tapasztaljuk, hogy otthon nem tartják be a szabályokat, mert valószínű nincsenek is, így a hétvége után vagy akár egy hosszabb betegséget követően az

⁴¹ Réger Zita (2002): Utak a nyelvhez. Nyelvi szocializáció- nyelvi hátrány. Soros Alapítvány és MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest

⁴² Szilvási Léna (2008): Gyermekszegénység és társadalmi kirekesztettség Magyarországon. In: Sallai Éva: Társadalmi egyenlőtlenségek, a nem hagyományos családmódel, a szülői viselkedés és a gyermekek fejlődésének összefüggései. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, Budapest. 165- 175. p.

óvodába érkező gyermekeknél szinte mindent kezdetünk előlről, és ez nagyon hosszú és fárasztó folyamat.

Az egyik óvodapedagógus szavai is alátámasztják ezeket: *„A roma gyerekek szókincse szegényebb, hiányosabb. A konfliktusokat nehezebben kezelik, előbb dühbe jönnek, és ha van valami probléma nem kérnek segítséget, hanem kezet emelnek, a gyerekekre vagy ráordítanak egymásra. A zenei képességük viszont jó a többi területhez képest. Ha már megtanulják, a dalokat, jól érzékelik a ritmust.”* (Márta, óvodapedagógus)

A gyermeki fejlődést nyomon követő dokumentáció kialakításakor arra kell törekedni, hogy olyan megfigyelési szempontokat tartalmazzon, amelyek segítik a fejlődés várható jellemzőinek feltárását. A gyermek fejlettségének elemzését végezzük az óvodáskor végére elérendő fejlettségi mutatók és az önmagához viszonyított fejlődés mentén. A dokumentáció része a gyermek anamnézise, a családlátogatásról, fogadóóráról készített feljegyzések, az emberrajz, családrajz elemzések, illetve csatolhatók hozzá más feljegyzések, gyermekmunkák is. A gyermekek fejlődését nyomon követő kötelező dokumentumnak összhangban kell lennie az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjával, a helyi pedagógiai programmal, valamint a 20/2012.(VIII.31.) EMMI rendelettel: olyan nyomon követő dokumentáció szükséges, melynek tartalmaznia kell a gyermek fejlettségi szintjét, a fejlődés ütemét, a differenciált nevelés irányát, a gyermek anamnézisének, a fejlődési mutatókat, egyéb megfigyeléseket, a fejlődést segítő megállapításokat, intézkedéseket, az elért eredményt. Amennyiben szakértői vizsgálatra is sor került, akkor annak megállapításait, a fejlődést szolgáló intézkedésre tett javaslatait, a felülvizsgálat megállapításait, és a szülői tájékoztatás feljegyzéseit. Az óvodás gyermek fejlődésének dokumentálására nincs egységes sablon, az intézmények saját hatáskörben döntenek el, hogy a jogszabályoknak és az előírásoknak megfelelően, milyen dokumentumot állítanak össze.

Az óvoda minden óvodás gyermekről egyéni fejlődési naplót vezet, amely tartalmazza azokat a dokumentumokat, amelyek segítségével nyomon követhető a gyermek képességeinek fejlődése. A folyamatosság azért fontos, mert a gyermek folyamatosan – akár napról napra – változik, fejlődik, érik. A megfigyelés csak akkor hiteles: ha folyamatos, a nap bármely szakaszában és természetes helyzetben, ha minden funkcióra kiterjed, ha nem tesz különbséget, nem állít értékrendet a képességek között, ha figyelembe veszi a gyermek előzetes ismereteit. A megfigyelésnél/mérésnél az eredmény egyértelműen értékelhető.

Kiderül pontosan, hogy a gyermeknek hol, melyik területen van elmaradása, miben mennyit kell fejleszteni. Mindenki fejleszthető valahonnan valameddig. Az óvodában a végcél az iskolaérettség állapota. Nem szabad feladni egy gyereknél sem.

A fejlesztésnél mindig apró területeket kell megcélozni. Alapelvek: gyermekközpontúság játékközpontúság. A gyermekekről vezetett, dátumozott fejlődési lapokkal/naplóval céljuk, hogy az első óvodai naptól az iskolába lépésig folyamatosan tervezett és látható legyen a gyermekek fejlődése a nevelési és tanulási folyamaton belül. A fejlesztés tartalma konkrétan meghatározott és részletesen kidolgozott, segítve a rászoruló gyermekek egyéni fejlesztését, a halmozottan hátrányos helyzetű, különösen a roma gyermekek számára az esélyegyenlőség megteremtését. Az elmúlt években elvégezték azokat a kooperatív tréningeket, módszertani tanfolyamokat, amelyek az óvodás gyermekek méréséhez, értékeléséhez nagy segítséget nyújtottak számukra. Kidolgozták a gyermekek fejlődésének nyomon követését, egy egységes fejlesztési mérőeszközt, fejlesztési tervet és szöveges értékelést, vagyis a 3-7 éves óvodás gyermekek egyéni fejlődési naplóját.⁴³

Az óvoda a gyermek értelmi, beszéd-, hallás-, látás-, mozgásfejlődésének eredményét is – szükség szerint, de legalább félévenként – rögzíti. Rögzíteni kell a gyermek fejlődését szolgáló intézkedéseket, megállapításokat, javaslatokat. Éppen ezért minden óvodás gyermekről egyéni fejlődési naplót vezetünk, amely tartalmazza azokat a dokumentumokat, amelyek segítségével nyomon követhető a gyermek képességeinek fejlődése. A folyamatosság azért fontos, mert a gyermek folyamatosan – akár napról napra – változik, fejlődik, érik. (Zoé interjúra adott válasza)

A fejlesztés dokumentálása:

- Anamnézis: alapja a családlátogatás, a szülővel történt személyes beszélgetések, tapasztalatok. Cél, hogy a szülő és a gyermek is érezze a segíteni akarást, amely biztonságot ad számukra. Ezáltal eléri, hogy rendszeresen járjanak óvodába.
- Befogadás, illetve visszazoktatás: ideje alatt célzott megfigyelések, beszélgetések, gyermekmunkák elemzésének segítségével felméri a gyermekek aktuális fejlettségét.
- Fejlettségmérő lapot vezetnek minden gyermekről, amit saját szempontok alapján dolgoztak ki.

⁴³ Barkóczi Mariann, Böjtös Zoltánné, Hamvasné Bögre Julianna, Gerencsér Zita, Gáspár Jánosné, Óvodai szaktanácsadók által összeállított szakmai anyag - Óvodáskorú gyermekek fejlődésének nyomon követése, Forrás:https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/pok/Budapest/szaktanacsadoi_anyagok/Az_ovodaskoru_gyermekek_fejlodesenek_nyomon_kovetese_.pdf (Letöltési dátum: 2024.01.03.)

- DIFER mérőrendszerrel mérnek minden 4 éves gyermeket évi két alkalommal. Ez a kiindulópont a fejlődés, fejlesztés szempontjából, hiszen az adatok rögzítése során képet kapnak arról, hogy melyek a fejlesztés legfontosabb területei, illetve mely területeken kell fokozottan figyelni, szükség szerint segíteni a gyermeki fejlődést.⁴⁴
- Egyéni fejlesztési tervet készítenek minden gyermekről. Elmaradásukat: mely területen, milyen módszerrel, eszközzel, eredménnyel folyamatosan dokumentálják.
- Szöveges értékelés formájában tájékoztatják a szülőket gyermekeik fejlődéséről a fejlesztés kapcsán munkáik elsősorban prevenció, hiszen tudatos odafigyelést tükröz a gyermekre.⁴⁵

A Vásárosdombói Mesevár Óvodában a DIFER mérőrendszerrel mérünk minden 4 éves gyermeket évi két alkalommal. Ez a kiindulópont a fejlődés, fejlesztés szempontjából, hiszen az adatok rögzítése során képet kapunk arról, hogy melyek a fejlesztés legfontosabb területei, illetve mely területeken kell fokozottan figyelni, szükség szerint segíteni a gyermeki fejlődést. A gyermek egyéni fejlesztési terveit a Junior, Start program segítségével végzik. Az Óvodavezető elmondása szerint a gyermekek fejlődésének nyomon követése az egyik legfontosabb feladata az óvodapedagógusoknak. Nagyon fontosnak tartják, és az óvodapedagógusoktól meg is követelik a megfigyelések, mérések pontos, szigorúan időhöz kötött elvégzését. Hiszen, ha ez a megfigyelés és a mérés is a bemenettől elkezdődik, akkor igen is nyomon követhető a gyermek elmaradása.⁴⁶ Az interjúban kapott válaszok során, az óvodapedagógusok vegyes visszajelzésekről tudnak az iskoláktól, mivel számos gyereknek nincs megfelelő felszerelése (tolltartó, könyv, tornazsák, házi feladat). A tanítóknak nehéz, mert a szülők nem együttműködőek, a gyerekek otthon nem kapnak segítséget, több olyan gyermek is van, aki már az első osztályt is megismétli, mert nem érti az alapokat.

⁴⁴ Nagy József, Józsa Krisztián, Vidákovich Tibor, Fazekasné Fenyvesi Margit - Az elemi alapkészségek fejlődése 4-8 éves életkorban (2004) Mozaik kiadó, Szeged

⁴⁵ Vásárosdombói Mesevár Óvoda Pedagógiai Programja, Forrás: <http://www.mesevarovi.atw.hu/> (Letöltési dátum: 2024.02.08.)

⁴⁶ Vásárosdombói Mesevár Óvoda Pedagógiai Programja, Forrás: <http://www.mesevarovi.atw.hu/> (Letöltés ideje: 2024.02.23.)

1. Mérés	Vizsgált gyermek	Vizsgálat időpontja	Összpontszám
	<i>Hátrányos helyzetű roma gyermek</i>	2022.10.28.	70 pont
	<i>Nem hátrányos helyzetű roma gyermek</i>		185 pont
2. Mérés	Vizsgált gyermek	Vizsgálat időpontja	Összpontszám
	<i>Hátrányos helyzetű roma gyermek</i>	2023.05.23.	85 pont
	<i>Nem hátrányos helyzetű roma gyermek</i>		184 pont
3. Mérés	Vizsgált gyermek	Vizsgálat időpontja	Összpontszám
	<i>Hátrányos helyzetű roma gyermek</i>	2023.10.30.	114 pont
	<i>Nem hátrányos helyzetű roma gyermek</i>		181 pont

1. táblázat: DIFER teszt eredmények

(forrás: <http://www.mesevarovi.atw.hu/> (letöltés dátuma: 2024.02.16.)

A DIFER teszt eredményt bemutató 1. táblázatban látható egy hátrányos helyzetű roma gyermek tesztje és nem hátrányos roma gyermek tesztje. Mindkét vizsgált gyermek jelenleg nagycsoportba jár. A hátrányos helyzetű roma gyermek mind a három félévben mért eredményei alapján előkészítő szinten helyezkedik el. Szemmel látható, hogy a hátrányos helyzetű roma gyermek teljesítménye minimálisan növekedett. A 2022.10.28.-i DIFER teszt eredmény alapján megállapítható, hogy a nem hátrányos helyzetű roma gyermek eredménye optimum szinten van, mivel az összpontszáma 185. Az optimum szinten az értékhatárok 175-204 pont közé esnek. A vizsgált gyermek kapott pontszáma alapján elmondható, hogy képessége csoporttársához képest kiemelkedő. A hátrányos helyzetű roma gyermek első mérésakor szerzett összpontszáma 70. Az előkészítő szinten az értékhatárok 5-102 pont közé esnek. A második teszt idején (2023.05.23.) a hátrányos helyzetű roma gyermeknél minimális növekedés figyelhető meg. Az elért pontszáma: 85. Az eredményei alapján az előkészítő szinten helyezkedik el. A nem hátrányos helyzetű roma gyermek esetében minimális pontszámcsökkenés figyelhető meg. Az elért pontszáma összesen 184. Az elért eredményei alapján az optimum szinten van. A harmadik mérésnél (2023.10.30.) megállapítható, hogy a hátrányos helyzetű roma gyermek jelentős fejlődésen ment keresztül, a felmérésre kapott eredménye: 114 pont. A kapott pontszáma alapján azonban még mindig csak a kezdő szinten van nagycsoportosként, ezért egy további évet még marad az óvodában. A nem hátrányos roma gyermek felmérésre kapott eredménye 181 pont. Minimális csökkenés figyelhető meg. A kapott pontszáma alapján, az optimum szinten helyezkedik el.

A DIFER teszt által kapott eredmény a kettő vizsgált gyermek esetében is jól látható. A hátrányos helyzetű roma gyermeknél tapasztalható az elmaradás, valamint lassú, folyamatos fejlődés figyelhető meg. A DIFER teszt által jól kimutatható az egyes képességterületek fejlettsége. Úgy gondolom, hogy meggyőző visszaigazolást nyújt a DIFER teszt, hogy egy gyermek milyen szinten van, milyen elmaradást, hiányosságokat mutat, melyek a fejleszteni kívánt területek.

3.4.4. Intézményi programok a családok bevonására

Családlátogatás során ismerkedünk meg a gyermekek szociális körülményeivel. A családlátogatás célja, hogy az óvodapedagógus megismerje a gyermek közvetlen környezetét. Felmérje a helyét a családban, tájékozódjon a családi nevelés szokásairól. Arra törekszünk, hogy még óvodakezdés előtt eljussunk minden óvodásunkhoz, felmérjük, mely területen kell segítséget adni, hol van hátrányuk. Szülői értekezletet évente három alkalommal tartanak az óvodában, ahol a gyermekeket, a csoportot érintő legfontosabb problémákat beszélnek meg, illetve tájékoztatják a szülőket az aktuális eseményekről. A szülői értekezletek idejét és témáját mindig az éves Munkaprogramban határozzák meg. Nem csupán az általános dolgokról esik szó, hanem a szülők számára fontos kérdések megválaszolására is sor kerül. Továbbá az óvoda kezel egy *Facebook* közösségi csoportot, ahol a szülők minden információról értesülhetnek és megtekinthetik a gyerekek mindennapi tevékenységüket az óvodában.

- Beiratkozás, befogadás: Az első találkozás az óvodával nagymértékben meghatározza a gyermek óvodához, óvónőhöz fűződő viszonyát, ezért különösen fontosnak tartják a beiratkozást, beszoktatást.
- Családlátogatás: A családlátogatás célja, hogy az óvodapedagógus megismerje a gyermek közvetlen környezetét, felmérje a helyét a családban, tájékozódjon a családi nevelés szokásairól. Arra törekszenek, hogy még óvodakezdés előtt eljussunk minden óvodásukhoz.
- Szülői értekezletek: Szülői értekezletet évente három alkalommal tartanak, ahol a gyermekeket, a csoportot érintő legfontosabb problémákat beszélnek meg, illetve tájékoztatják a szülőket az aktuális eseményekről. A szülői értekezletek idejét és témáját mindig az éves Munkaprogramban határozzák meg.
- Fogadóórák: Minden szülői értekezletet fogadóóra követ, ahol lehetőség van a személyes problémák megbeszélésére a gyermek fejlődésével kapcsolatos

tapasztalatok kölcsönös átadására. Természetesen a gyermekekkel kapcsolatos problémák megbeszélésére, az információk átadására felhasználják mindennapi találkozásainkat. Ha szükséges, mindkét fél kezdeményezhet előzetes időpont-egyeztetés után fogadóórát.

- Óvodai rendezvények: Márton napi felvonulás, karácsony, farsang, anyák napja, évzáró.
- Egyéb: Kirándulások, gyereknapi.⁴⁷

3.4.5. Hátránykompenzációs programok, tevékenységek az óvodában

A Vásárosdombói Mesevár Óvoda működteti az Óvodai Integrációs Programot, amely a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek személyiségfejlesztését, tehetség gondozását, felzárkóztatását célozza meg. Az intézmény kulcsfontosságú feladata a halmozottan hátrányos gyermekek integrált nevelése. Fontos, hogy az integrált nevelés érzelmi biztonságot, szeretetet és családi légkört nyújtson a gyermek részére. Az óvoda élt a lehetőséggel, hogy pályázhasson az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett Integrációs Pedagógiai Rendszer támogatására, melynek fő célja az óvodai fejlesztő program megvalósításának támogatása volt. Az utolsó ilyen támogatási pályázat 2013-as évben volt. Abban az időben számos intézmény ezekből a támogatásokból valósított meg minden olyan fejlesztést, módszertani képzést, amivel elő tudták segíteni a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, családok esélyeinek növelését. A pályázatnak köszönhetően olyan programok valósultak meg, mint az úszás, bábszínház, kirándulás, tánc tábor, ahová a gyerekek támogatás nélkül nem juthattak volna el. A pályázat az óvoda részére olyan eszközöket, felszereléseket biztosított, amivel elősegítette azt, hogy 2,5- 3 év közötti gyermekek is bekerülhettek az óvodába. Az elmúlt években nem volt olyan pályázati finanszírozás az óvodában, amely az IPR-hez hasonló forrásokat biztosítana, ezt szemlélteti az egyik óvodapedagógus válasza: *„Amióta az intézményben dolgozok nem volt ilyen lehetőség. De a csoportban a dokumentumok között találtam olyat, ami arról szól, hogy milyen foglalkozásokat, terveket külön kiemelve a roma hagyományok beépítését.” (Ilona óvodapedagógus)*

A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek iskolai sikerességének záloga a megfelelő minőségű és időtartamú óvodáztatásuk. Az iskoláskor kezdetéig a gyerekek fejlődésének üteme messze meghaladja a későbbi életszakaszok fejlődésének sebességét. Az

⁴⁷Vásárosdombói Mesevár Óvoda Pedagógiai Programja, Forrás: <http://www.mesevarovi.atw.hu/> (Letöltési dátum: 2024.02.08.)

élet első éveit meghatározó jelentőségűek az idegrendszer, a tanulás, az adaptációs készségek alakulásában. Az alapvető készségek, melyek a sikeres iskolakezdés feltételei, kisgyermekkorban, óvodáskorban az agyi érési folyamatok lezárulásáig - megterhelés nélkül - rendkívül hatékonyan fejleszthetőek. A kisgyermekkorban történő pedagógiai támogatás jelentősen csökkentheti a későbbi iskolai kudarcokat. A szegényebb családok gyermekei öt éves korukra lényegesen elmaradnak kognitív fejlődésükben kedvezőbb helyzetű társaikhoz képest. Az elmaradás oka a gyermeki fejlődés nem megfelelő ösztönzése a szülők korlátozott erőforrásai, a megélhetési nehézségek okozta terheltség és az otthoni környezet hiányosságai miatt. Tudatos óvodai pedagógiai munkára van szükség ahhoz, hogy a hátrányokat az óvodai nevelés csökkenteni tudja. Nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a hátrányos helyzetből származó lemaradások - szakszerű, a gyermek társadalmi helyzetére érzékeny pedagógiai szemlélettel és módszerekkel, a szülőket partnerré téve, velük együttműködve - sikeresen ellensúlyozhatóak. A szülővel való együttműködés az otthon és az óvoda világának találkozásával, szülők és nevelők közötti kölcsönös tisztelet alapján valósítható meg, melyben az óvodapedagógusoknak helyzetüknél és képzettségüknél fogva kiemelt szerepük és felelősségük van.⁴⁸

3.5. A vizsgálat következtetései

1. Mi jellemzi az óvodába járó gyermekek szociokulturális hátterét?

Az óvodánkban járó gyermekek társadalmi és kulturális háttere változatos, mivel az óvodába járó gyerekek 10%-a HHH gyermek, 9%-uk HH gyermek, valamint 18%-uk SNI gyermek vagy BTMN gyermek. Egyre több olyan gyermek van, akik egyszülős családban élnek, emellett nőtt a nagycsaládosok és a nehéz társadalmi körülmények között élő családok száma is. Az elmúlt években emelkedett a munkanélküli szülők aránya, ami negatívan befolyásolja a családok anyagi helyzetét és életminőségét. A gyermekek különböző háttérrel és eltérő fejlettséggel érkeznek, ezért kiemelt figyelmet fordítunk arra, hogy ezeket a különbségeket csökkentjük.

2. Hogyan valósul meg a szülők bevonása a gyermekek óvodai nevelésébe?

Tapasztalataim szerint a roma szülők ugyanolyan aktívan vesznek részt az óvodai életben, mint a nem roma szülők. Az intézményünk számos lehetőséget kínál a szülővel való kapcsolatépítésre. Rendszeresen szervezünk olyan programokat,

⁴⁸ Vásárosdombói Mesevár Óvoda Pedagógiai Programja, Forrás: <http://www.mesevarovi.atw.hu/> (Letöltési dátum: 2024.02.08.)

amelyeken a szülők magas részvételi aránnyal vesznek részt. Az óvodai élet különböző területein, számos módon segítik a szülők a rendezvények és programok támogatását. Javaslat: az óvoda és a szülők közti kapcsolat fenntartása.

3. **Milyen sajátosságok jellemzik a hátrányos helyzetű roma gyermekek játékát?**

A hátrányos helyzetű gyerekek játékaik nem jellemzőek otthon, ingerszegény környezetben nevelkednek. Sok gyermek az óvodában találkozik először puzzellel, biciklivel, memóriakártyával. Játékaik során folyamatosan tv-t néznek, vagy telefonoznak pl: fényképezik egymást, amit feltöltenek a facebookra vagy a tiktokra. Nehéz rávenni őket más játékokra, mert nem ehhez vannak szokva. Javaslat: roma gyerekek játékát, több mese olvasásával, társasjátékkal és csoportos szerepjátékkal lehet fejleszteni.

4. **Hogyan értékelik az óvodapedagógusok a roma gyermekek nyelvi és kognitív képességeit és ezek fejlődési/fejlesztési lehetőségeit?**

A nyelvi fejlettséget, nyelvi képességet, illetve a motorikus képességeket tudnám kiemelni, mint különbséget. Az óvodába érkező roma gyermekek nyelvi képességei jók, viszont hangtanilag, szerkezetileg hibásan beszélnek. Szókincsük szegény. Nem jól használják a ragokat, illetve belekevernek roma szavakat is beszédükbe. A nem roma gyermekek bizonyos százaléka, óvodába érkezésüknél keveset, illetve nem beszélnek. A roma gyermekeknek viszont jobbak a motorikus képességeik, mozgásuk általában rendezett. Nagymozgásuk fejlettségi szintje a nem roma gyermekeké felett van. Zenei képességeik nagyon jók. Javaslat: A gyerekekkel versek, mondókák, mesék ismertetése, amelyek elősegítik a nyelvi képességük fejlesztését, valamint a gyerekek szókincs bővülését.

5. **Milyen hátránykompenzációs tevékenységek valósulnak meg az óvodában?**

Az előző intézményvezető elmondása szerint nagyon sokat pályáztak ezzel kapcsolatban (pl.: IPR), melyek hasznosnak bizonyultak. Nagy hangsúlyt fektettek a szülőkkel való megfelelő kapcsolat kialakítására. Javaslat: Továbbra is fontos, hogy az óvoda és a szülők közötti jó kapcsolat megmaradjon. A lehetőségekhez mérten, energiát kell fordítani a pályázati tevékenységre, hogy a gyerekek további hátránykompenzálását elősegítse.

A roma gyerekek családi háttere meghatározó tényező az óvodai teljesítményük és beilleszkedésük szempontjából. Fontos figyelembe venni a családi környezetet, ahol a gyermek felnő, és szükség esetén támogatást nyújtani annak javításához. Az eredményes óvodai munka elengedhetetlen eleme a szoros együttműködés a roma gyerekek családjával. Hatékony kommunikációs csatornák kiépítése és fenntartása elengedhetetlen a sikeres együttműködéshez és a gyermek támogatásához.

A játék fontos szerepet játszik a roma gyerekek fejlődésében és szociális integrációjában. Fontos, hogy az óvodai környezet támogassa, ösztönözze a kreatív és interaktív játéktevékenységeket. Szükség van olyan differenciált pedagógiai módszerek alkalmazására, amelyek figyelembe veszik a roma gyerekek egyedi szükségleteit és különleges képességeit. A differenciált tanulási lehetőségek biztosítása segíthet a gyerekek fejlődésében. Hatékony programokat kell kidolgozni és végrehajtani, amelyek ösztönzik a roma családok aktív részvételét az óvodai életben. Olyan események és tevékenységek szervezése, amelyek összehozzák a szülőket és az óvodai dolgozókat, segíthetnek erősíteni a kapcsolatokat és támogatni a gyerekek sikeres beilleszkedését. Az óvodákban szükség van olyan programokra és tevékenységekre, amelyek segítik a hátrányos helyzetű roma gyerekek felzárkózását. Ezek lehetnek például korai fejlesztési programok, nyelvi fejlesztő programok vagy más differenciált tanulási lehetőségek. Fontos, hogy rendszeresen nyomon kövessék a roma gyerekek fejlődését az óvodai környezetben. Ez lehetővé teszi az időben történő intervenciókat és segíthet az esetleges nehézségek azonosításában és kezelésében.

4. Összegzés

A roma gyermekek számára az óvoda fontos lépés lehet a sikeresebb jövő felé vezető úton, azonban számos kihívással kell szembenéznük a szülőknek, a gyermekeknek és a pedagógusoknak. Ahhoz, hogy valódi előrelépés történjen ezen a területen, nagy szükség van kulturális érzékenységre és toleranciára mindegyik szereplő részéről. Ezenkívül nélkülözhetetlen a szülők aktív bevonása az óvodai életbe, hiszen kulcsfontosságú szerepet töltenek be gyermekeik támogatásában és motiválásában. Fontos, hogy minden gyermek számára az egyenlő esélyeket megteremtjük, hogy ne szenvedjenek hátrányt.

A témával kapcsolatban számos szakirodalmat találtam, amelyek jól leírják az általam tapasztaltakat, illetve általánosságban azt, hogy a roma családokban milyen szocializációs minták és hagyományok működtek régebben és napjainkban. Az interjúk során meggyőződhettem arról, hogy az óvodapedagógusok példaértékű energiát fordítanak arra, hogy minden gyerek képesség-és személyiségfejlődését biztosítsák. Számos alkalommal embert próbáló feladat, hiszen a gyerekeink többsége olyan szociokulturális helyzetből érkezik, ahol a környezetük nem biztosítja a számukra azokat a feltételeket, amelyek az optimális fejlődéshez szükségesek. Az interjú készítése során számos tapasztalatot és új információt gyűjtöttem, ami hozzájárult személyes és szakmai kompetenciám fejlődéséhez.

Összességében úgy vélem, hogy csak összehangolt erőfeszítésekkel és széleskörű társadalmi elköteleződéssel érhetjük el azt, hogy minden hátrányos helyzetű roma gyermek egyenlő esélyekkel rendelkezzen az óvodai nevelésben és azon túl. Ez nem csupán erkölcsi kötelezettség, hanem a társadalom egészének előnyére válik, hiszen a sokszínűség és az egyenlőség mindannyiunk számára gazdagító és inspiráló lehet.

Záró gondolatként megjegyezném, hogy a jövőbeni célom, hogy ezen elveket szem előtt tartva végezzem az óvodapedagógusi munkákat a Vásárosdombói Mesevár Óvodában.

5. Köszönetnyilvánítás

Először is, köszönetemet szeretném kifejezni Dr. Fináncz Judit konzulensemnek, aki inspiráló hozzáállásával és szakmai támogatásával segítette a szakdolgozatom megírását. Köszönettel

tartozom neki azáltal, hogy tanulási folyamatomat elősegítette, és készségesen rendelkezésre állt a kérdéseimmel és tanulmányaimmal kapcsolatban.

Továbbá, köszönöm a MATE Neveléstudományi Intézet valamennyi oktatójának és dolgozójának lelkiismeretes munkáját, amellyel a hallgatók képzését és tanulását támogatják. A munkájuk nélkül nem lenne lehetőségünk fejlődni és versenyképes tudást szerezni.

Külön köszönet illeti Vásárosdombói Óvoda intézményvezetőjét, valamint az óvodapedagógusokat. Ők biztosították számomra a lehetőséget, hogy kutatómunkámat az intézményekben végezhessem el, és nélkülük empirikus vizsgálatom nem valósulhatott volna meg. Nagyra értékelem az általuk nyújtott támogatást és segítséget.

Végül, de nem utolsósorban, külön köszönettel tartozom Családomnak, akik mindvégig mellettem álltak és segítettek munkámat szeretetükkel és türelmükkel. Megértésüket és támogatásukat nagyra értékelem, és hálás vagyok azért, hogy nyugodt környezetet teremtettek számomra a gondolataim és a kutatási anyagok feldolgozásához.

6. Irodalomjegyzék:

Felhasznált irodalom:

1. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv>
2. 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről.
Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tvx>
3. 2013. évi XXVII. törvény a szociális és gyermekvédelmi tárgyú törvények Magyar Egyszerűsítési Programmal összefüggő módosításáról, valamint egyéb törvények módosításáról, Forrás: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300027.TV>
4. 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról -
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor>
5. Andorka Rudolf (2006): Bevezetés a szociológiába. Osiris Kiadó, Budapest.
6. Babusik Ferenc (2002, szerk.): A romák esélyei Magyarországon, Kávé kiadó, Delphoi
7. Bakonyi Anna- KARCZEWICZ Ágnes (2016): Az óvodapedagógusok nagykönyve. Neteducatio Kft, Budapest.
8. Choli Daróczi József, Romológiai Alapismeretek (1999) CORVINUS kiadó,
9. COLE, Michael és COLE, Sheila R. (2006): Fejlődéslélektan. Osiris Kiadó, Budapest
10. Emberformálás Sásdon 1796-1996 (1996) Kiadó: Sásd Város Önkormányzata, Sásd
11. Falus Iván (2000, szerk.): Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
12. Fináncz Judit és Petőné Csima Melinda: A Dél-Dunántúl régió szociológiai leírása, különös tekintettel a hátrányos helyzetre és az általános iskolás korosztályra. In: Domokos, Áron; Gombos, Péter (szerk.) A megújulás útjai I.: KIP-módszer háttere és elterjesztése a Dél-Dunántúl régióban. Kaposvár: Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar, 2015, pp. 7-43.
13. Kállai Ernő: Cigány csoportok Európában és Magyarországon. In: Orsós Anna (szerk.): A romológia alapjai. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Wlisslocki Henrik Szakkollégium, 2015 RÉGER Zita (2002): Utak a nyelvhez. Nyelvi szocializáció- nyelvi hátrány. Soros Alapítvány és MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest

14. Kovácsné Dr. Bakosi Éva – Játék, játékosság az óvodás gyermek (1990) Kiadó: MOZI-PRINT Kft. Hajdúböszörmény
15. Máté Mihály: A colári cigányok kutatása. In: Cserti Csapó Tibor (szerk.): Tízéves a romológia. PTE BTK Romológia és Nevelésszociológia Tanszék konferenciája. Konferenciakötet 2007. november 23. Pécs: PTE, 2008, p. 127-134
16. N. KOLLÁR Katalin- SZABÓ Éva (2004, szerk.): Pszichológia pedagógusoknak. Osiris Kiadó, Budapest.
17. Nádasi Mária: A kikérdezés. In: Falus Iván (2000, szerk.): Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. Műszaki Könyvkiadó, Budapest. pp. 140-141.
18. Nagy József, Józsa Krisztián, Vidákovich Tibor, Fazekasné Fenyvesi Margit - Az elemi alapkészségek fejlődése 4-8 éves életkorban (2004) Mozaik kiadó, Szeged
19. Szemán Józsefné – Útmutató a hátrányos helyzetű cigány gyermekek óvodai neveléséhez, dr. Szemán Józsefné, Hajdúböszörmény (1996)
20. Szilvási Léna (2008): Gyermekszegénység és társadalmi kirekesztettség Magyarországon. In: Sallai Éva: Társadalmi egyenlőtlenségek, a nem hagyományos családmodell, a szülői viselkedés és a gyermekek fejlődésének összefüggései. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, Budapest. 165- 175. p.
21. Tíz éves a romológia 2008 Nyomdai kiadó: Ofset Hungária Kft., Pécs
22. Vásárosdombói Mesevár Óvoda (2023): Pedagógiai Program.

Internetes források:

1. A Gyermekút projektről. Forrás: <https://gyermekut.hu/szakember/rolunk>
2. Babusik Ferenc – Roma gyerekek óvodáztatása (2003) –
Forrás: <https://epa.oszk.hu/00000/00035/00072/2003-06-ta-Babusik-Roma.html>
3. Barkóczy Mariann, Böjtös Zoltánné, Hamvasné Bögre Julianna, Gerencsér Zita, Gáspár Jánosné, Óvodai szaktanácsadók által összeállított szakmai anyag -
Óvodáskorú gyermekek fejlődésének nyomon követése,
Forrás: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/pok/Budapest/szaktanacsadoi_anyagok/Az_ovodaskoru_gyermekek_fejlodesenek_nyomon_kovetese_.pdf
4. Bodonyi Edit, Busi Etelka, Hegedűs Judit, Magyar Erzsébet, Vizely Ágnes – Család, gyerek, társadalom, (2006) Forrás: <http://mek.nif.hu/05400/05461/05461.pdf>
5. Boncz Imre: Kutatásmódszertani alapismeretek.
Forrás: https://www.etk.pte.hu/protected/OktatasiAnyagok/%21Palyazati/sport/Kutatas_modszertan_e.pdf
6. F. Lassú Zsuzsa, Podráczky Judit, Glauber Anna, Perlusz Andrea és Marton Eszter (2012): Nemzetközi kutatások a szülői részvétel hatásáról. In: Podráczky Judit (szerk.): Szövetségben. Tanulmányok a család és az intézményes nevelés kapcsolatáról, Forrás: https://mek.oszk.hu/11300/11368/11368.pdf?fbclid=IwAR32W-8GL36tFIIdI1OlobKd3NUiv4it8HV5_zQfyl6xYwEyKA2cu4XIvNwc
7. Hegyháti Járás. Járási Tükör. 2016.
Forrás: <https://www.sasd.hu/userfiles/filemanager/kozvetetel/GYEP/J%C3%A1r%C3%A1si%20%C3%BCk%C3%B6r%20%20V%C3%89GLEGES.pdf>
8. Hidvégi-B. Attila: A népszámláláskor eltűnt több mint 100 ezer cigány.
Forrás: https://www.romnet.hu/hirek/2023/10/06/a-nepszamlalaskor-eltunt-tobb-mint-100-ezer-cigany?fbclid=IwAR2xc4v0t7nP_C1T4ZHmsV1qIVqTVoZLS8TvZc5R0R8bIB964nxc4C8gpCs
9. Josip Ivanović: Bevezetés a pedagógiai kutatás módszertanába. Tankönyv. Újvidéki Egyetem, Szabadka, 2016. Forrás: https://magister.uns.ac.rs/files/kiadvanyok/bevpedkutmod/Bevezetes_a_pedagogiai_kutatás_m.pdf

10. KSH 2020: Hátrányos helyzetű gyermekek, védelembe vett és gyámság alatt álló kiskorúak.
Forrás:https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_fsg016.html?fbclid=IwAR05xbQqxHLksBgTsa7dnOIktZIf77tqNWuflv20EHtE9JbCiJzApB1sMf0
11. KSH 2023: A közfoglalkoztatottak létszáma, átlagkeresete.
Forrás:https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0051.html
12. [Mese kert Óvoda \(borsodnadasd.hu\)](http://borsodnadasd.hu)
13. Népszámlálás 2011: Nemzetiségi adatok.
Forrás:https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_nemzetiseg?fbclid=IwAR2PAWcdBSRUr8PqIJWIfjn3-yrbMpa9VRV3oV7blpQu64gIVTTZ9QUEIyQa
14. Pankotai Fanni, Hegedű Roland – Roma/cigány korú gyermekek integrációja három hátrányos helyzetű óvodában a szülőkkel való együttműködés alapján (2019)
Forrás:https://www.researchgate.net/publication/339787928_Romacigany_ovodas_koru_gyermekek_integracioja_harom_hatranys_helyzetu_ovodaban_a_szulokkal_valo_egyuttmukodes_alapjan
15. Szabóné Kármán Judit: A cigány/roma gyermekek, családok. In: Endrődy Orsolya-Svraka Bernadett-F. Lassú Zsuzsanna szerk.: Sokszínű pedagógia, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2020. pp. 191-210.
Forrás:https://www.academia.edu/44368981/A_CIG%C3%81NY_ROMA_GYERMEKEK_CSAL%C3%81DOK
16. Vásárosdombói Mesevár Óvoda Pedagógiai Programja,
Forrás:<http://www.mesevarovi.atw.hu/>

7. Mellékletek:

1. melléklet

Interjúkérdések az óvodapedagógusokhoz

1. Miért választotta a pedagógus pályát?
2. Mióta dolgozik pedagógusként? Mióta dolgozik a Vásárosdombói Mesevár Óvodában?
3. Hogyan jellemezné az ide járó gyermekek szociokulturális hátterét (szülők iskolázottsága, foglalkoztatottsága, családok anyagi helyzet) és nevelési szokásait?
4. Milyen arányban vannak jelen az óvodában/ óvodai csoportjában a hátrányos helyzetű és a roma származású illetve a sajátos nevelési igényű és BTMN –es gyermekek?
5. A hátrányos helyzetű és/ vagy roma gyermek játékát mi jellemzi? Miben tér el a többi gyermek játékától?
6. Hogy viszonyulnak a roma gyermekek és a nem roma gyermekek egymáshoz a közös játéktevékenység során?
7. Ismer-e olyan hátrányt, amely a roma gyerekek játéktevékenységét akadályozná?
8. Milyen különbségeket tapasztal a roma és nem roma gyermekek képességeinek fejlettségében? (Pl. nyelvi fejlettség, társas kapcsolatok kezelése, motorikus képességek, kognitív képességek, akár a zenei képességek?
9. Milyen eszközök állnak rendelkezésre az óvodában az óvodapedagógusok számára a hátrányos helyzetű roma gyerekek fejlődésének mérésére és nyomon követésére?
10. Milyen eszközöket, módszereket alkalmaznak kifejezetten a hátrányos helyzetű és/vagy roma gyerekek képességfejlesztésére? (pl. nyelvi, szociális, gondolkodás, érzelmi-akarati képességek- pl. szabály-és feladattudat).
11. Milyen tapasztalatai vannak ezek hatékonyságával kapcsolatban?
12. Részesült –e az óvoda pályázati finanszírozásban a hátrányos helyzetű és/vagy roma gyermekek nevelésével összefüggésben? Ha igen, mik voltak ezek a tevékenységek/fejlesztések és mennyire gondolja ezeket hatékonyak a hátránykompenzáció szempontjából?
13. A roma gyerekek szülei mennyire vállalnak részt vagy szerepet az óvodai életben, programokban?

14. Milyen visszajelzéseket kapnak az iskolai tanítóktól a Vásárosdombói Mesevár Óvodából érkezett gyermekekkel kapcsolatban?
15. Mindezek tükrében, milyen további javaslatokat fogalmazna meg a hátrányos helyzetű és/vagy roma óvodás gyermekek fejlődése, fejlesztése érdekében?
16. Milyen módon lehetne a játékos tanulást alkalmazni az óvodai környezetben, hogy segítsen a hátrányos helyzetű roma gyermekeknek a nyelvi készségeik fejlesztésében?
17. Mit tapasztalnak az óvónők a hátrányos helyzetű roma gyermekek nyelvi és matematikai készségeinek fejlesztésében?
18. Milyen szerepe van a szabadjátéknak és a kültéri tevékenységnek a roma gyermekek mozgás fejlődésében?
19. Milyen kihívásokat tapasztalnak az érzelmi fejlődés támogatásában a roma gyermekeknél az óvodai környezetben?
20. Mi a különbség a hátrányos roma gyermekek és a nem roma gyerekek nyelvi kifejezésükben?
21. Milyen játékos tevékenységek vagy feladatok segíthetik a roma gyerekek kézügyességének és finommotoros készségeinek fejlődését az óvodában?

2. melléklet: A vizsgálat során felvett interjúk szövegei

1. Óvodapedagógus interjú – Ilona

1. Miért választotta a pedagógus pályát?

Mindig is szerettem a gyerekeket és úgy gondolom, hogy tudtam is bánni velük. Egy véletlennek köszönhető lehetőségként elhelyezkedtem, a helyi óvodába, mint dajka. 9 évig dolgoztam ott. Megtetszett az óvodapedagógusok munkája és eldöntöttem, hogy én is megpróbálom.

2. Mióta dolgozik pedagógusként? Mióta dolgozik a Vásárosdombói Mesevár Óvodában?

A Vásárosdombói Mesevár Óvodába 2019. Január óta dolgozom. 2019 januártól 2021 júniusig pedagógiai asszisztensként dolgoztam, majd a diploma megszerzését követően óvodapedagógusként.

3. Hogyan jellemezné az ide járó gyermekek szociokulturális háttérét (szülők iskolázottsága, foglalkoztatottsága, családok anyagi helyzet) és nevelési szokásait?

A gyermekek szociális helyzete különböző. A csoportban vannak jobb anyagi körülmények között élő gyermekek is, lakáskörülményeik kielégítő, autóval rendelkeznek. Támogatják a csoport programjait, ünnepeit. Ezen szülők iskolai végzettsége is középiskolai, ill. főiskolai, munkakörülményeik is megfelelőek. A csoport többi tagja nehéz anyagi körülmények között él, többen mélyszegénységben. Lakáskörülményeik nem kielégítőek. A lakhatási feltételek sokszor egészségtelenek. (Nincs fürdőszoba, nincs víz (csak közkútról), vizes falak, fűtés hiánya.) A szülők iskolai végzettsége esetleg a nyolc osztályt éri el, vagy még azt sem.

Közfoglalkoztatottak, vagy alkalmi munkákból élnek, valamint a gyerekek után járó szociális támogatásokból.

4. Milyen arányban vannak jelen az óvodában/ óvodai csoportjában a hátrányos helyzetű és a roma származású illetve a sajátos nevelési igényű és BTMN –es gyermekek?

Jelenleg a csoportba 21 gyermek jár, ebből 8 gyermek roma származású. 3 gyermek hátrányos helyzetű, illetve 3 gyermek halmozottan hátrányos helyzetű. BT MN-es gyermekünk nincs, viszont van 5 sajátos nevelési igényű gyermek.

5. A hátrányos helyzetű és/ vagy roma gyermek játékát mi jellemzi? Miben tér el a többi gyermek játékától?

A hátrányos helyzetű, illetve a roma származású gyermekek környezete ingerszegény. Sajnos otthon kevés játék található, viszont telefon, tablet minden családban van, akár több is. Azt tapasztaljuk, hogy a gyermekek előnyben részesítik a telefonos játékokat. Gyakran előfordul, hogy videó játékokat, vagy erőszakos filmből egy részletet játszanak el. Sokat mesélnek a tableten, telefonon játszható játékokról is, ami többnyire szerepjátékban nyilvánul meg.

6. Hogy viszonyulnak a roma gyermekek és a nem roma gyermekek egymáshoz a közös játéktevékenység során?

Kiemelt feladatunk a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek integrált nevelése. Arra törekszünk, hogy a gyermekek elfogadják a „másságot”. Azt gondolom, hogy a gyermekek elfogadóak és nem foglalkoznak azzal, ha valakinek más színű a bőre. Nem tapasztalok a csoportban semmi féle megkülönböztetést a gyerekek között. Szívesen játszanak, tevékenykednek együtt.

7. Ismer-e olyan hátrányt, amely a roma gyerekek játéktevékenységét akadályozná?

Nem ismerek olyan hátrányt, ami akadályozná őket a tevékenységek közben, talán az eszközhasználatot említeném meg. Sok roma gyermeknek nincs lehetősége otthon festeni, illetve színes ceruzát használni.

8. Milyen különbségeket tapasztal a roma és nem roma gyermekek képességeinek fejlettségében? (Pl. nyelvi fejlettség, társas kapcsolatok kezelése, motorikus képességek, kognitív képességek, akár a zenei képességek?)

A nyelvi fejlettséget, nyelvi képességet, illetve a motorikus képességeket tudnám kiemelni, mint különbséget. Az óvodába érkező roma gyermekek nyelvi képességeik jók, viszont hangtanilag, szerkezetileg hibásak. Szókincsük szegény. Nem jól használják a ragokat, illetve belekevernek roma szavakat is beszédükbe. A nem roma gyermekek bizonyos százaléka, óvodába érkezésüknél keveset, illetve nem beszélnek.

Motorikus képességeik viszont jobb, mint a nem roma gyermekeké. Mozgásuk általában rendezett. Nagymozgásuk fejlettségi szintje, a nem roma gyermekeké felett van.

Zenei képességeik nagyon jók.

9. Milyen eszközök állnak rendelkezésre az óvodában az óvodapedagógusok számára a hátrányos helyzetű roma gyerekek fejlődésének mérésére és nyomon követésére?

Az óvodánkban gyermekekről egyéni fejlődési naplót vezetünk, amely tartalmazza azokat a dokumentumokat, amelyek segítségével nyomon követhető a gyermek képességeinek fejlődése. Minden 4 éves gyermeket évi két alkalommal DIFER mérőrendszerrel mérünk.

10. Milyen eszközöket, módszereket alkalmaznak kifejezetten a hátrányos helyzetű és/vagy roma gyerekek képességfejlesztésére? (pl. nyelvi, szociális, gondolkodás, érzelmi-akarati képességek- pl. szabály-és feladattudat).

A gyermekek szabadjátéka alatt sokat játszunk a gyermekekkel társasjátékot, konstruáló játékot, illetve fejlesztő játékokat. Változatos tevékenységeket ajánlunk fel, ahol spontán fejlesztjük a képességeiket. Sokat bábozunk, mesélünk, amivel a nyelvi, illetve az érzelmi készségeiket erősítjük. Azt gondolom, hogy azoknál a gyermekeknél, akiket sok digitális inger ér, azoknál ez különösen fontos.

11. Milyen tapasztalatai vannak ezek hatékonyságával kapcsolatban?

Azt tapasztalom, hogy a gyermekek sokat változnak a tevékenységek hatására. Különösen a mese fejleszti a szókincsüket, az érzelmi életüket, illetve a kapcsolatteremtési képességüket. A fejlesztő játékok és tevékenységek hatékonyságát mutatja a DIFER mérés eredménye, ami mindig jobb eredményt hoz, mint az azt megelőző.

12. Részesült –e az óvoda pályázati finanszírozásban a hátrányos helyzetű és/vagy roma gyermekek nevelésével összefüggésében? Ha igen, mik voltak ezek a tevékenységek/fejlesztések és mennyire gondolja ezeket hatékonynak a hátránykompenzáció szempontjából?

Jelenleg nincs pályázati finanszírozás.

13. A roma gyerekek szülei mennyire vállalnak részt vagy szerepet az óvodai életben, programokban?

Az a tapasztalatom, hogy a roma szülők is legalább olyan aktívak, mint a nem roma szülők.

Az óvodánk több kapcsolatteremtési lehetőséget biztosít a szülők számára. Sok programot szervezünk a szülőkkel együtt, amin a részvételi arány magas. Több mindenben segítik az óvodai életet. Gondolok itt a rendezvények, programok támogatására.

14. Milyen visszajelzéseket kapnak az iskolai tanítóktól a Vásárosdombói Mesevár Óvodából érkezett gyermekekkel kapcsolatban?

Nem tapasztaltam még, hogy az iskolába érkező gyermekekről negatív visszajelzést kaptunk volna. A roma gyermekek képességeiknek megfelelően teljesítenek az iskolában.

15. Mindezek tükrében, milyen további javaslatokat fogalmazna meg a hátrányos helyzetű és/vagy roma óvodás gyermekek fejlődése. Fejlesztése érdekében?

Jó lenne, ha ezek a gyermekek otthon is tudnának olyan eszközökkel gyakorolni, mint az óvodában. Nagyobb lenne a fejlődés mértéke, ha a szülőknek lehetősége lenne a gyermekkel többet foglalkozni, játszani. Természetesen ez nem csak eszközfüggő.

16. Milyen módon lehetne a játékos tanulást alkalmazni az óvodai környezetben, hogy segítsen a hátrányos helyzetű roma gyermekeknek a nyelvi készségeik fejlesztésében?

A csoportban sokat mesélek, általában bábokkal és bábparaván használatával. Bábozás után lehetőséget biztosítok a gyerekeknek, hogy újra eljátszhassák ők is a mesét. Játék közben észre sem veszik, hogy mennyit gazdagodik a szókincsük. Mindig sok kérdéssel fordulok a gyermekek felé, hogy észrevétlenül tartsam fent a beszédkedvüket. Mintát nyújtok a beszédben. Azt gondolom, hogy ezzel sokat fejleszték a nyelvi készségeiken.

17. Mit tapasztalnak az óvónők a hátrányos helyzetű roma gyermekek nyelvi és matematikai készségeinek fejlesztésében?

Nehéz dolgunk van a nyelvi készségek erősítése során. Modellt nyújtunk a gyermekek számára, kijavítjuk a nyelvi hibákat, de az óvoda után hazaérve visszakerülnek a környezetükbe, ami nem előny ebből a szempontból. Sajnos a szülők is nyelvi nehézségekkel küzdenek.

Matematikailag nem tapasztalok olyan készséghiányt, ami ne lenne megtalálható a nem roma gyermekeknél is.

18. Milyen szerepe van a szabadjátéknak és a kültéri tevékenységnek a roma gyermekek mozgás fejlődésében?

Azt mondhatom, hogy az óvodánk udvara is nagyon felszerelt eszközökkel, kültéri játékokkal.

A roma gyermekek biztonságosan mozognak ezeken a játékokon és bátran használják is azokat, ezért észrevétlenül is fejlődik a mozgásuk. Mindig lehetőséget biztosítok a gyerekeknek a labdás játékokhoz, hiszen ez az az eszköz, amit minden gyermek ismer és szeret. A gyermekek és még a felnőttek is szeretnek játszani, ezért játék közben fejlődnek a legtöbbet.

19. Milyen kihívásokat tapasztalnak az érzelmi fejlődés támogatásában a roma gyermekeknél az óvodai környezetben?

A roma gyerekeknél hiányoznak bizonyos udvariassági szabályok: köszönés, kérés, megköszönés. Szokás – és szabályrendszerünk elfogadtatása is okoz némi kihívást. Ha ellentétbe keverednek, akkor azt általában agresszívan oldják meg. Ezekről a leszoktatás jelenti a legnagyobb kihívást.

20. Mi a különbség a hátrányos roma gyermekek és a nem roma gyerekek nyelvi kifejezésükben?

A roma gyermekek sokszor kevernek roma szavakat a beszédükbe, rosszul használják a ragokat, igekötőket, amit rendszerint kijavítunk. Azonban nehéz dolgunk van, ugyanis a szülők nyelvi kifejezésében is változás kellene, hogy nagyobb fejlődést érvényesítsük.

21. Milyen játékos tevékenységek vagy feladatok segíthetik a roma gyerekek kézügyességének és finommotoros készségeinek fejlődését az óvodában?

A napi tevékenységek közé tartozik a csoportban a kézműveskedés. Minden nap készítünk valamit a gyerekekkel. Igyekszem úgy összeállítani a feladatokat, hogy változatos legyen. Minden héten van festés, ragasztás, különféle technikával, színezés és ollózás, valamint egy közösen elkészített alkotás. Ez a mindennapos foglalkozás nagyon jól fejleszti a gyerekeket.

2. Óvodapedagógus interjú válasza Zoé

1. Miért választotta a pedagógus pályát?

Mindig is szerettem a gyermekeket. Édesanyám is óvodában dolgozik, mint szakácsnő, közel 40 éve, így nagyon sok időt töltöttem vele a nyári szünetekben is. Már akkor éreztem, hogy én is szívesen lennék óvodapedagógus.

2. Mióta dolgozik a Vásárosdombói Mesevár Óvodában?

2015. októberében kezdtem dolgozni a Mindszentgodisai Óvodában. Óvodapedagógus végzettségemet 2018 júniusában szereztem meg. Ez az intézmény lett életem első munkahelye. A gimnázium befejezését követően a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Pedagógia szakán tanultam 3 évig alapképzésben. Mivel mindenképpen szerettem volna még tudásomat bővíteni, ezért azonnal jelentkeztem mesterképzésre. Így 2014-ben megszereztem a második diplomámat, mint neveléstudomány szakos bölcsész. 2013 júniusában megszületett a kislányom. Így a mesterképzés utolsó évét a kislány mellett csináltam, egyéni tanrendben. GYES ideje alatt egyre többet gondolkodtam azon, hogy merre is induljak. Még mindig azokba a személyiségjegyekbe kapaszkodtam, amit pozitívumnak éreztem. Valamint hallani lehetett arról, hogy egyre kevesebb az óvodapedagógus hazánkban. Akkor elgondolkoztam azon, hogy ilyen gyönyörű szakmát, hivatást nem szabad csak úgy elengedni. Ezért nem is sokat gondolkodva jelentkeztem óvodapedagógusnak. A szakmai életutamban 2020 nyarán változás történt. 2020. július 1-től a Vásárosdombói Mesevár Óvodában folytatom óvodapedagógusi munkámat. Szeptember 1-től pedig óvodavezető helyettesi feladatokat látok el. Munkahelyem változtatásának több oka is volt. Az intézmény jelenlegi vezetője felajánlott nekem egy óvodavezető helyettesi állást, mivel tudta, hogy az utolsó félévemet kezdem meg a Közoktatás vezető szakon. Az állásajánlatot elfogadtam, mert érdekelt ez a feladatkör, és ki szerettem volna próbálni magam, mint leendő intézményvezető. Döntésem másik oka pedig az volt, hogy a lakóhelyemhez 5 km-re helyezkedik el az óvoda, így kevesebb időt fordítok az utazásra. 2021. 12. 26-óta pedig hivatalosan is átvettem az óvoda vezetését.

3. Hogyan jellemezné az ide járó gyermekek szociokulturális háttérét (szülők iskolázottsága, foglalkoztatottsága, családok anyagi helyzet) és nevelési szokásait?

Az óvodánkba járó gyermekek szociokulturális háttére igen színes képet mutat. Több az egyedül álló szülő, a nagycsaládosok száma és a nehéz szociális körülmények között élők

száma is emelkedett. Az utóbbi években nőtt a munkanélküli szülők aránya, ennek következtében romlott a családok anyagi színvonala, életminősége. A gyerekek különböző háttérrel és különböző területeken eltérő fejlettséggel érkeznek, ezeket a különbségeket igyekszünk csökkenteni illetve megszüntetni.

4. Milyen arányban vannak jelen az óvodában/ óvodai csoportjában a hátrányos helyzetű és a roma származású illetve a sajátos nevelési igényű és BTMN –es gyermekek?

Az óvodában jelenleg 10% a HHH gyermek, 9 % a HH gyermek, 18% pedig az SNI, BTMN gyerekek száma.

5. A hátrányos helyzetű és/ vagy roma gyermek játékát mi jellemzi? Miben tér el a többi gyermek játékától?

Jellemzően előfordul, hogy nem tudja, hogyan kell játszani egyes játékokkal, hiszen nincs neki olyan otthon, illetve hogyan kell a többi gyerekkel együtt játszani. A roma kulturális hagyományok, értékek megismerésében, a gyerekek szociális körülményeiből eredő hátrányok, óvodai sikerességük, esélyegyenlőségük biztosítása érdekében, az intézményeknek, illetve a pedagógusoknak rendszeres kapcsolatot kell tartaniuk az óvodán kívüli szervezetekkel.

6. Hogy viszonyulnak a roma gyermekek és a nem roma gyermekek egymáshoz a közös játéktevékenység során?

Az elfogadás jellemzi az óvodánkat, így a játéktevékenységek során, és az óvodai tevékenységek során nem érezhető különbség.

7. Ismer-e olyan hátrányt, amely a roma gyerekek játéktevékenységét akadályozná?

Ingerszegény környezet, lakáskörülmények.

8. Milyen különbségeket tapasztal a roma és nem roma gyermekek képességeinek fejlettségében? (Pl. nyelvi fejlettség, társas kapcsolatok kezelése, motorikus képességek, kognitív képességek, akár a zenei képességek?)

A roma gyerekek mozgásigénye fokozott, ez kedvező alap a rendszeres testnevelés megkedveltetéséhez. Legközelebb az ugrálás, futás, a versenyzjátékok állnak hozzájuk. Állóképességük jó, az ügyességük, mozgékonyosságuk kiváló. Sokszor túl mozgékonyak. A roma gyermekek ritmusérzéke jóval meghaladja a nem roma gyermekek képességét.

A következő nehézség, amibe a roma gyermekek az óvodába és az iskolába ütköznek, az a nyelvi hátrány. A probléma forrását jelenti, hogy az otthon elvárt és az oktatás, nevelés által kívánt nyelvhasználati módok szélsőségesen különböznek.

9. Milyen eszközök állnak rendelkezésre az óvodában az óvodapedagógusok számára a hátrányos helyzetű roma gyerekek fejlődésének mérésére és nyomon követésére?

Az óvoda a gyermek értelmi, beszéd-, hallás-, látás-, mozgásfejlődésének eredményét is – szükség szerint, de legalább félévenként – rögzíti. Rögzíteni kell a gyermek fejlődését szolgáló intézkedéseket, megállapításokat, javaslatokat.” (20/2012. (VIII. 31.) Korm.rend.). Éppen ezért minden óvodás gyermekről egyéni fejlődési naplót vezetünk, amely tartalmazza azokat a dokumentumokat, amelyek segítségével nyomon követhető a gyermek képességeinek fejlődése. A folyamatosság azért fontos, mert a gyermek folyamatosan – akár napról napra – változik, fejlődik, érik. Az óvoda által kidolgozott mérőeszközzel.

10. Milyen eszközöket, módszereket alkalmaznak kifejezetten a hátrányos helyzetű és/vagy roma gyerekek képességfejlesztésére? (pl. nyelvi, szociális, gondolkodás, érzelmi-akarati képességek- pl. szabály-és feladattudat).

Minden óvodás gyermekről egyéni fejlődési naplót vezetünk, amely tartalmazza azokat a dokumentumokat, amelyek segítségével nyomon követhető a gyermek képességeinek fejlődése. A folyamatosság azért fontos, mert a gyermek folyamatosan – akár napról napra változik, fejlődik, érik. Az óvoda által kidolgozott mérőeszközzel. Nálunk a játéktevékenységek során fokozottabban odafigyelünk a fejlesztésre. Illetve a fejlesztő szakemberek segítségével fejlesztjük őket.

11. Milyen tapasztalatai vannak ezek hatékonyságával kapcsolatban?

Az intézményben végzett mérés- értékelése során tapasztalható a fejlődés. Egyértelműen látszik, hogy százalékos fejlődés. Szorgalmazzuk a minél korábbi óvodakezdést, és javasoljuk a további egy nevelési évre az óvodában maradást. Ezen gyerekek körében szinte 100%-os, hogy csak úgy érik el az iskolaérettségi kritériumokat.

12. Részesült –e az óvoda pályázati finanszírozásban a hátrányos helyzetű és/vagy roma gyermekek nevelésével összefüggésében? Ha igen, mik voltak ezek a tevékenységek/fejlesztések és mennyire gondolja ezeket hatékonynak a hátránykompenzáció szempontjából?

Az előző intézményvezető elmondása szerint nagyon sokat pályáztak ezzel kapcsolatban. IPR, stb. Hasznosnak bizonyultak ezek a pályázatok. Nagy hangsúlyt fektettek a szülőkkel való megfelelő kapcsolat kialakítására.

13. A roma gyerekek szülei mennyire vállalnak részt vagy szerepet az óvodai életben, programokban?

Kiemelt feladatommak tartom, hogy olyan helyzeteket teremtsék, ahol a szülőket is sikerélmény éri. A szülői értekezleteken nem csupán az általános dolgokról essen szó, hanem a szülők számára fontos kérdések megválaszolása történjen. Jövőbeni célom, hogy ez a kapcsolattartás túl menjen a formalitáson. El tudnám képzelni azt, hogy a csoportok különböző rendszerességgel rendezzenek szülői klubokat, amiken olyan témák megbeszélése történjen, mint például: a háztartásvezetés, a gyermek személyi higiénája, a gyermekbántalmazás, az egészséges életmód, a gyermeknevelés sarkalatos pontjai, a tanulás szerepe, fontossága. Ezeken az összejöveteleken a szülők bátran merjenek véleményt nyilvánítani, ne kapjanak negatív visszajelzést, hanem azt érezzék, hogy az ő véleményük, ötletük is fontos az intézmény számára. A gyermekek számára az esélyegyenlőség elősegítése nagyon fontos feladata az intézménynek. Fontos, hogy a szülőknek támogatást, segítséget nyújtsunk abban, hogy miben jó a gyermeke, és hogyan segítheti a továbbiakban. És bizalommal forduljanak hozzánk, ha bármi kérdésük lenne. Összességében azt mondhatom, hogy szeretném tovább fenntartani az óvoda és család eddig is kiválóan működő kapcsolatát, hiszen az óvodai nevelés a családi nevelésre épül. Az együttműködés megléte, annak minősége erősíti a gyermekek személyiségének fejlődését. Fontosnak tartom a szülők tájékoztatását gyermekük fejlődéséről, óvodánk céljairól, feladatairól. A kapcsolattartás alapja továbbra is az őszinte tényközlés és pozitív segítségnyújtás legyen. Törekedni fogok a családdal átélt közös programok meglétére: Vallom, hogy egy-egy szülői értekezleten az óvónőkhöz bizalommal fordulhatnak a szülők, legyen az nevelési, gondozási probléma, az óvónők a lehető legjobb tudásukkal, empátiájukkal, szakértelmükkel fognak segíteni. Az óvoda minden dolgozója szeretetet, megértést tanúsít a gyermekek és szülők iránt. Nagyon sok esetben erőn és kompetenciájukon felül próbálják segíteni a gyermekeket és szüleiket. Munkájukat a Vásárosdombói Család- és Gyermekjóléti Szolgálat és a Baranya Megyei Szakszolgálat Sásdi tagintézményének szakemberei, pszichológus, logopédus segíti.

14. Milyen visszajelzéseket kapnak az iskolai tanítóktól a Vásárosdombói Mesevár Óvodából érkezett gyermekekkel kapcsolatban?

Az óvodai vezetés igen sokat tesz az óvoda megszerettetése érdekében. Ezeken a települések jó az óvodai alapozás, így minél nagyobb a későbbi iskolai sikereknek a valószínűsége, s ezek hosszú távon a munkaerő piaci és a lakáshelyzet javulásához vezetnek. Az óvoda-iskola kapcsolatában arra törekszünk, hogy az iskola megismerje azt a szándékunkat, hogy a gyermekeket egyéni képességeiknek megfelelően úgy neveljük és fejlesztjük, hogy a környezetükben jól eligazodjanak, együttműködők, kapcsolatteremtők legyenek, és képesek legyenek az iskolai tanulmányok megkezdésére. Fontosnak tartjuk, hogy az átmenetet minél zökkenő mentesebbé tegyük. Ennek érdekében folyamatos, rendszeres, hagyományteremtő- és megtartó kapcsolatra törekszünk az iskolával. A jó kapcsolat alapja a tisztelet és megbecsülés egymás munkája iránt. Tehát összességében azt mondtatom, hogy a visszajelzések jók. A mi a legtöbb problémát okozza, azt a figyelem tartósságának hiánya.

15. Mindezek tükrében, milyen további javaslatokat fogalmazna meg a hátrányos helyzetű és/vagy roma óvodás gyermekek fejlődése. Fejlesztése érdekében?

Továbbra is szorgalmazom a minél korábbi óvodakezdést, a további egy nevelési évet óvodában maradni, a szülőkkel jó kapcsolat kialakítása, esélyteremtés, egyenlő bánásmód erősítése, szociális hiányok, hátrányok leküzdése. Kolléganőknek minél több továbbképzés ezen témakörben. Tehetséggondozás bevezetése, tehetséggondozó műhelyek működtetése.

16. Milyen módon lehetne a játékos tanulást alkalmazni az óvodai környezetben, hogy segítsen a hátrányos helyzetű roma gyermekeknek a nyelvi készségeik fejlesztésében?

A mindennapok során jelen van a játékos tanulás, az anyanyelvi fejlesztés.

Ebben segítségünkre vannak a szakemberek is.

17. Mit tapasztalnak az óvónők a hátrányos helyzetű roma gyermekek nyelvi és matematikai készségeinek fejlesztésében?

Különbséget abban a tekintetben tapasztalok, hogy nehezebben jutnak el a megfelelő szintre (iskolaérettség), mivel sokkal, kisebb eséllyel indulnak. De nekünk pedagógusoknak az a szerepünk, hogy a hozzáadott értéket megpróbáljuk teljes mértékben maximalizálni. De nyilván a roma, hátrányos helyzetű gyermekeknek sokkal többet kell hozzáadnunk a mindennapjaikhoz, mint a nem roma gyermekeknek. De azzal is tisztában kell lennünk, hogy ezek a gyermekek nem tehetnek arról, hogy hova születnek. Így nekünk a mindennapi mottónk, hogy itt minden gyermek egyforma, minden gyermeket saját magához mérünk.

18. Milyen szerepe van a szabadjátéknak és a kültéri tevékenységnek a roma gyermekek mozgás fejlődésében?

A roma gyerekek mozgásigénye fokozott, ez kedvező alap a rendszeres testnevelés megkedveltetéséhez. Legközelebb az ugrálás, futás, a versenyjátékok állnak hozzájuk. Állásképességük jó, az ügyességük, mozgékonyaságuk kiváló. Sokszor túl mozgékonyak.

19. Milyen kihívásokat tapasztalnak az érzelmi fejlődés támogatásában a roma gyermekeknél az óvodai környezetben?

A roma családoknál a szociális tér és ingerek gazdagsága nyugodt, érzelmi miliőt kínál.

A gyermek minden akaratát azonnal végrehajtják, ugyanakkor önállóságával együtt fokozódik a családi féltés. A kényeztetés és a féltés szummájaként a gyermek életéből kimarad a szeparációs félelem és a dackorszak, s mindez hatással van az önkontrollra irányuló képességre. Mindezek mellett, ha a gyermek ráadásul óvodába járás nélkül csöppen bele az iskolapadba, akkor a család és az iskola világa közötti hatalmas különbség, s a gyermekek személyiségétől idegen elvárások rombolóan hatnak önképükre. Így az iskola már nem lesz képes a tanuláshoz fűződő pozitív viszony kialakulásának legfontosabb feltételének a megteremtésére. (Harsányi és Radó 1997) A gyermekek alapvető szükséglete az érzelmi biztonság, mely révén szükséges, hogy érezzék a bizalmat, a biztonságot, a segítő megértést, a toleranciát, az empátiát az őket körülvevő felnőttektől és gyermekektől egyaránt. Nagyon fontos tehát a gyermekek szeretete, tisztelete és elfogadása, valamint a kiegyensúlyozottság, a derűs, családi, szeretetteljes légkör megteremtése, mely biztosítja a harmonikus személyiségfejlődést. Tehát ebből kifolyólag az Ő esetükben sokkal nehezebb az érzelmi nyugodtság kialakítása.

20. Mi a különbség a hátrányos roma gyermekek és a nem roma gyerekek nyelvi kifejezésükben?

Nehézség, amibe a roma gyermekek az óvodába és az iskolába ütköznek, az a nyelvi hátrány. A probléma forrását jelenti, hogy az otthon elvárt és az oktatás, nevelés által kívánt nyelvhasználati módok szélsőségesen különböznek.

21. Milyen játékos tevékenységek vagy feladatok segíthetik a roma gyerekek kézügyességének és finommotoros készségeinek fejlődését az óvodában?

Legfontosabb, hogy felkeltsük a gyermekben az ábrázolás anyagaival, eszközeivel való tevékenységi vágyat, ábrázolási kedvet. Megismertessük a gyerekeket az eszközök

használatával, a különböző anyagokkal, a rajzolás, festés, mintázás és kézimunka különböző technikai alapelemivel és eljárásaival. Változatos eszközökkel biztosítjuk a teret az ábrázolási tevékenységekre egész nap folyamán, amely a kreatív önkifejezésre ösztönöz. Megteremtjük azokat a feltételeket, amelyek elősegítik a gyermek képi-plasztikai kifejező nyelvének, ábrázolókéességének fejlődését. (élmény, hely, elegendő idő, jó minőségű eszközök, kellékek biztosítása)A gyermek önfejlődéséhez igazodva állandó bátorítással, dicsérettel, megfelelő útmutatással, szükség szerint ötlettel, javaslattal segítjük a gyermeket az általa elképzelt ötlet egyéni kivitelezésében. Az óvodapedagógus feladata a gyermekek esztétikai érzékenységének, szép iránti nyitottságának, igényességének alakítása igazi képzőművészeti, népi- és iparművészeti alkotások megismertetésével. E feladatunk megvalósításában igyekszünk kihasználni falunk és a szomszéd város adta lehetőségeket.

3. Óvodapedagógus interjú – Márta

1. Miért választotta a pedagógus pályát?

Mindig szeretem a kreatív feladatokat, művészeti projekteket, sport, hétköznapi problémák logikus kreatív megoldása. Plusz 6 éves korom óta tanulok zeneiskolában. Olyan helyet kerestem ahol ezeket tudom alkalmazni, továbbadni. Diák munka során több gyerek táborban dolgoztam, így rájöttem, hogy az óvodapedagógia a legjobb választás.

2. Mióta dolgozik pedagógusként? Mióta dolgozik a Vásárosdombói Mesevár Óvodában

Két éve dolgozom pedagógusként. A diploma után Szeptemberében kezdtem a Vásárosdombói Mesevár Óvodában.

3. Hogyan jellemezné az ide járó gyermekek szociokulturális háttérét (szülők iskolázottsága, foglalkoztatottsága, családok anyagi helyzet) és nevelési szokásait?

Elmaradott kevésbé művelt. Sok szülő és ebből kifolyólag a gyerekek is szegény szókinccsel rendelkeznek. Műveltségük alapszintű, vagy még az se. Több olyan szülő is van, akinek csak a 8 általános iskolai végzettsége van meg. (vagy még az se). A kultúra nem jellemzi a mindennapjaikat. pl: színház, koncert, múzeum. Az iskolázatlanságuk miatt munkanélküliek sincs vagy jobb esetben közfoglalkoztatott, így anyagi helyzetük is gyenge.

4. Milyen arányban vannak jelen az óvodában/ óvodai csoportjában a hátrányos helyzetű és a roma származású illetve a sajátos nevelési igényű és BTMN –es gyermekek?

Jelenleg 18 gyerek van a csoportban ebből 12 roma származású 3 félvér; és 2 magyar. Jelenleg 3 gyerekről állapították meg a BT MN-t és 1 gyermeknél a SNI-t. és 6 gyermeket vizsgálatra, mert észrevettünk olyan elmaradásokat, amikből arra következtünk, hogy ők is valamilyen kodót fognak kapni.

5. A hátrányos helyzetű és/ vagy roma gyermek játékát mi jellemzi? Miben tér el a többi gyermek játékától?

A hátrányos helyzetű gyerekek játékai nem jellemzőek otthon, ingerszegény környezetben nevelkednek. Sok gyermek az óvodában találkozik először puzzle-vel, biciklivel,

memóriakártyával. Játékaik során folyamatosan tv-t néznek, vagy telefonoznak pl: fényképezik egymást, amit feltöltenek a facebookra vagy a tiktokra. Nehéz rá venni őket más játékra, mert nem ehhez vannak szokva.

6. Hogy viszonyulnak a roma gyermekek és a nem roma gyermekek egymáshoz a közös játéktevékenység során?

Egymás társaságát igénylik, szívesen játszanak egymással. A foglalkozások során is szívesen ülnek/ állnak egymás mellett. Elfogadják egymást, nem érznek különbséget.

7. Ismer-e olyan hátrányt, amely a roma gyerekek játéktevékenységét akadályozná?

Mozgás össze rendezetlenség, nehezen tudnak sétálni is így bonyolult számukra a futás, fogójáték biciklis vagy a labdázás. De a finommotorikájuk is elmaradott nehezen fognak meg apró dolgokat pl: puzzle, ecset.

8. Milyen különbségeket tapasztal a roma és nem roma gyermekek képességeinek fejlettségében? (Pl. nyelvi fejlettség, társas kapcsolatok kezelése, motorikus képességek, kognitív képességek, akár a zenei képességek?)

A roma gyerekek szóincse szegényebb hiányosabb. A konfliktusokat nehezebben kezelik, előbb dühbe jönnek, és ha van, valami probléma nem kérnek segítséget, hanem kezet emelnek, a gyerekekre vagy rá ordítanak egymásra. A zenei képességük viszont jó a többi területhez képest. Ha már megtanulják, a dalokat jól érzékelik a ritmust.

9. Milyen eszközök állnak rendelkezésre az óvodában az óvodapedagógusok számára a hátrányos helyzetű roma gyerekek fejlődésének mérésére és nyomon követésére?

Folyamatosan figyeljük a gyerekeket ehhez egyéni fejlesztési tervet írunk minden gyermeknek. Félévente elkészítjük az almamátrix felmérést és az almamátrixra épülő Táblázatos értékelést. Szintén félévenként töltjük ki a 3-7 éves gyerekek nyomon követés című dokumentumot. Plusz minden félévben elvégezzük a rövid DIFER felmérést.

10. Milyen eszközöket, módszereket alkalmaznak kifejezetten a hátrányos helyzetű és/vagy roma gyerekek képességfejlesztésére? (pl. nyelvi, szociális, gondolkodás, érzelmi-akarati képességek- pl. szabály-és feladattudat).

Több csoportos feladattal készülünk, hogy így egymást segítsük, közös erővel oldják meg a problémákat. Igyekszünk minél egyszerűbb foglalkozásokkal készülni, hogy ne legyen nagy szakadék az otthoni körülményekhez képest.

11. Milyen tapasztalatai vannak ezek hatékonyságával kapcsolatban?

Körülbelül 1 év után látható változás a gyerekeknél. Annyi időre van szükség, hogy hozzászokjanak a közösségi normákhoz, elsajátítsák a társasági szabályokat, illemeket.

12. Részesült –e az óvoda pályázati finanszírozásban a hátrányos helyzetű és/vagy roma gyermekek nevelésével összefüggésében? Ha igen, mik voltak ezek a tevékenységek/fejlesztések és mennyire gondolja ezeket hatékonynak a hátránykompenzáció szempontjából?

Az elmúlt 2 évben nem, Amióta az intézményben dolgozok nem volt ilyen lehetőség. De a csoportban a dokumentumok között találtam olyat, ami arról szól, hogy milyen foglalkozásokat, terveket külön kiemelve a roma hagyományok beépítését.

13. A roma gyerekek szülei mennyire vállalnak részt vagy szerepet az óvodai életben, programokban?

A szülők szerepvállalása nem jellemző. Egyik ok hogy hogy nem is tartanának igényt rá. A másik ok, hogy a hátrányos gyerekek a szomszéd falúból származnak vagy a falu határából a régi szőlődombokról (Ófalu). Mivel autóval nem rendelkeznek, így kényelmesebb nekik az otthonmaradás.

14. Milyen visszajelzéseket kapnak az iskolai tanítóktól a Vásárosdombói Mesevár Óvodából érkezett gyermekekkel kapcsolatban?

Rendszeresen hallunk olyat, hogy nincs tolltartó, füzet, tornazsák, felszerelés a fejlesztő órákra. A tanítóknak nehéz, a szülők nem együttműködőek, a gyerekek otthon nem kapnak segítséget. Több olyan gyermek is van, aki már az első osztályt is megismétli, mert nem érti az alapokat.

15. Mindezek tükrében, milyen további javaslatokat fogalmazna meg a hátrányos helyzetű és/vagy roma óvodás gyermekek fejlődése. Fejlesztése érdekében?

Fontos lenne, hogy már az óvodai években elkezdődjön a támogató tevékenységek és programok nyújtása a hátrányos helyzetű és roma gyerekeknek. Ez magában foglalhatja

például korai nyelvi fejlesztést, kognitív készségek erősítését és szociális kompetenciák fejlesztését.

16. Milyen módon lehetne a játékos tanulást alkalmazni az óvodai környezetben, hogy segítsen a hátrányos helyzetű roma gyermekeknek a nyelvi készségeik fejlesztésében?

Szeretnek a szabadban lenni ezért én magas és sok foglalkozást, programot szervezek pl.- az állatok megismerésekor több helyi lakóhoz is elmegyünk, ahol etetjük, az állatokat simogatjuk őket. A járművek kapcsán elsétálunk, a vasútállomásra elmegyünk a bicikliútra, ahol számoljuk hány kamionnal találkozunk vagy hány kék színű autó ment el mellettünk.

17. Mit tapasztalnak az óvónők a hátrányos helyzetű roma gyermekek nyelvi és matematikai készségeinek fejlesztésében?

Elmaradott a szülők alacsony iskolázottsága, miatt otthon nem kapnak segítséget, plusz az otthon környezet miatt visszaesnek. Amit elérünk 1 nap alatt, este elfelejtik és másnap kezdünk mindent előről. Örökös mókuserék játék.

18. Milyen szerepe van a szabadjátéknak és a kültéri tevékenységnek a roma gyermekek mozgás fejlődésében?

Új eszközöket ismernek meg pl. bicikli, hulahoppkarika, tollaslabda. Saját magam előnyben részesítem a játékokat az egyszerű futás helyett, így ha a körülmények engedik, motiválom őket egyszerű játékokra pl.

- *Sétálunk, sétálunk*
- *Tekeredik a kígyó*
- *Fogócska*
- *Bújócska...*
- *Hegy-völgy futójáték...*

19. Milyen kihívásokat tapasztalnak az érzelmi fejlődés támogatásában a roma gyermekeknél az óvodai környezetben?

Nehezen fejezik ki érzelmeiket, és sokszor dühösesek, ilyenkor nehéz őket felvidítani, kizökkenteni.

20. Mi a különbség a hátrányos roma gyermekek és a nem roma gyerekek nyelvi kifejezésükben?

Kevésbé árnyalt a kifejezésük, és sok óvodába nem illő szót használnak (pl. káromkodás)

21. Milyen játékos tevékenységek vagy feladatok segíthetik a roma gyerekek kézügyességének és finommotoros készségeinek fejlődését az óvodában?

Sok ragasztás és ollóhasználat. olyan játékok, amiket otthon is megvalósíthatnak pl. adott témában képek kivágása, újságból. Kavicsok gyűjtése és válogatása méret vagy szín szerint. Mondókázás tárgyadogatással (pl. labda, baba, kendő)

4. Óvodapedagógus interjú – Zsuzsa

1. Miért választotta a pedagógus pályát?

A pedagógus pálya lehetőséget ad arra, hogy pozitív hatást gyakoroljak a gyerekek életére.

2. Mióta dolgozik pedagógusként? Mióta dolgozik a Vásárosdombói Mesevár Óvodában

Pedagógusként több mint negyven éve dolgozom, és a Vásárosdombói Mesevár Óvodában három éve kezdtem el dolgozni.

3. Hogyan jellemezné az ide járó gyermekek szociokulturális háttérét (szülők iskolázottsága, foglalkoztatottsága, családok anyagi helyzet) és nevelési szokásait?

Az ide járó gyermekek szociokulturális háttere változatos. A szülők iskolázottsága, foglalkoztatottsága és családi anyagi helyzete befolyásolhatja az otthoni támogatást és az iskolai teljesítményt. A nevelési szokások is eltérőek lehetnek, például az önálló tanulás vagy a közös tevékenységek hangsúlyozásában.

4. Milyen arányban vannak jelen az óvodában/ óvodai csoportjában a hátrányos helyzetű és a roma származású illetve a sajátos nevelési igényű és BTMN –es gyermekek?

Az óvodában vegyes arányban vannak jelen a hátrányos helyzetű, roma származású és sajátos nevelési igényű, valamint BTMN-es gyermekek. Az óvoda különös figyelmet fordít a sokszínűség és az egyenlőség előmozdítására, hogy minden gyermek megfelelő támogatást és lehetőséget kapjon a fejlődéséhez.

5. A hátrányos helyzetű és/ vagy roma gyermek játékát mi jellemzi? Miben tér el a többi gyermek játékától?

A hátrányos helyzetű és/vagy roma gyermek játékát gyakran jellemzi a kreativitás, ezek a gyerekek gyakran kreatívabb módon játszanak.

6. Hogy viszonyulnak a roma gyermekek és a nem roma gyermekek egymáshoz a közös játéktevékenység során?

Általában pozitív a viszonyulásuk egymáshoz a közös játéktevékenység során. Az óvodában kiemelt figyelmet fordítunk a befogadásra és az együttműködésre, így a roma és nem roma gyermekek szívesen játszanak együtt, és segítik egymást a közös tevékenységek során.

7. Ismer-e olyan hátrányt, amely a roma gyerekek játéktevékenységét akadályozná?

Igen, a roma gyerekek játéktevékenységét akadályozhatja például a játékhoz való hozzáférés, valamint a szegénységből fakadó hiányos környezeti feltételek.

8. Milyen különbségeket tapasztal a roma és nem roma gyermekek képességeinek fejlettségében? (Pl. nyelvi fejlettség, társas kapcsolatok kezelése, motorikus képességek, kognitív képességek, akár a zenei képességek?)

Tapasztalhatóak különbségek a roma és nem roma gyermekek képességeinek fejlettségében, például a nyelvi és kognitív területeken, valamint a társas kapcsolatok kezelésében. Ezek a különbségek gyakran összefüggnek a környezeti és társadalmi háttérrel. Fontos, hogy az óvodában mindegyik gyermek számára egyéni támogatást nyújtsunk a fejlődésben.

9. Milyen eszközök állnak rendelkezésre az óvodában az óvodapedagógusok számára a hátrányos helyzetű roma gyerekek fejlődésének mérésére és nyomon követésére?

Az óvodában rendelkezésre állnak különböző értékelési és megfigyelési eszközök, mint például fejlődési nyomon követő lapok. Ezek segítségével az óvodapedagógusok figyelemmel kísérhetik a gyerekek fejlődését, és azonosíthatják az esetleges fejlődési területeket, hogy hatékonyan támogathassák a hátrányos helyzetű roma gyerekek fejlődését.

10. Milyen eszközöket, módszereket alkalmaznak kifejezetten a hátrányos helyzetű és/vagy roma gyerekek képességfejlesztésére? (pl. nyelvi, szociális, gondolkodás, érzelmi-akarati képességek- pl. szabály-és feladattudat).

Kifejezetten a hátrányos helyzetű és/vagy roma gyerekek képességfejlesztésére alkalmazunk különböző tanítási módszereket és eszközöket. Ezek közé tartoznak például a különböző játéktevékenységek, a személyre szabott tanulási terv.

11. Milyen tapasztalatai vannak ezek hatékonyságával kapcsolatban?

Tapasztalataim szerint ezek a differenciált módszerek és eszközök hatékonyak lehetnek a hátrányos helyzetű és/vagy roma gyerekek fejlődésének támogatásában, segíthetnek a gyerekek motivációjának növelésében és eredményesebb tanulásukban.

12. Részesült –e az óvoda pályázati finanszírozásban a hátrányos helyzetű és/vagy roma gyermekek nevelésével összefüggésében? Ha igen, mik voltak ezek a tevékenységek/fejlesztések és mennyire gondolja ezeket hatékonynak a hátránykompenzáció szempontjából?

Tudomásom szerint az elmúlt 3 évben nem.

13. A roma gyerekek szülei mennyire vállalnak részt vagy szerepet az óvodai életben, programokban?

Általában változó, de törekedünk arra, hogy minél több roma gyermek szülei aktívan részt vegyenek az óvodai életben és programokban.

14. Milyen visszajelzéseket kapnak az iskolai tanítóktól a Vásárosdombói Mesevár Óvodából érkezett gyermekekkel kapcsolatban?

Az iskolai tanítók gyakran jeleznek néhány kihívást a gyerekek társas kapcsolataiban és az iskolai alkalmazkodásban

15. Mindezek tükrében, milyen további javaslatokat fogalmazna meg a hátrányos helyzetű és/vagy roma óvodás gyermekek fejlődése. Fejlesztése érdekében?

Javasolnám a szülőkkel való szorosabb együttműködést és a hátrányos helyzetű vagy roma gyerekekkel foglalkozó szakemberek bevonását az óvodai tevékenységekbe.

16. Milyen módon lehetne a játékos tanulást alkalmazni az óvodai környezetben, hogy segítsen a hátrányos helyzetű roma gyermekeknek a nyelvi készségeik fejlesztésében?

Játékos tevékenységekkel, mint beszélgetős játékok vagy szerepjátékokkal, lehetne fejleszteni a hátrányos helyzetű roma gyermekek nyelvi készségeit az óvodában.

17. Mit tapasztalnak az óvónők a hátrányos helyzetű roma gyermekek nyelvi és matematikai készségeinek fejlesztésében?

Az óvónők azt tapasztalják, hogy a hátrányos helyzetű roma gyermekek nyelvi és matematikai készségeinek fejlesztésekor több figyelmet és támogatást igényelnek. Gyakran kevesebb előzetes tudással érkeznek az óvodába, ezért fontos a differenciált tanítási módszerek alkalmazása a fejlődésük támogatására.

18. Milyen szerepe van a szabadjátéknak és a kültéri tevékenységnek a roma gyermekek mozgás fejlődésében?

A szabadjátéknak és a kültéri tevékenységeknek fontos szerepük van a roma gyermekek mozgásfejlődésében, ezek a tevékenységek lehetővé teszik számukra, hogy szabadon mozoghassanak. A kültéri játékok különösen fontosak, mert lehetőséget biztosítanak a friss levegőn való mozgásra.

19. Milyen kihívásokat tapasztalnak az érzelmi fejlődés támogatásában a roma gyermekeknél az óvodai környezetben?

Fontos, hogy az óvodapedagógusok olyan támogató és megnyugtató légkört teremtsenek, amely segíti a gyermekek érzelmi biztonságát és fejlődését.

20. Mi a különbség a hátrányos roma gyermekek és a nem roma gyerekek nyelvi kifejezésükben?

A hátrányos helyzetű roma gyermekek nyelvi kifejezőkészsége általában szegényesebb. Kevesebb a szókincsük és nehezebben tudják kifejezni magukat.

21. Milyen játékos tevékenységek vagy feladatok segíthetik a roma gyerekek kézügyességének és finommotoros készségeinek fejlődését az óvodában?

A festés, rajzolás, kis építőelemekkel való játék, gyurmázás, színezés, illetve olyan játékos tevékenységek, amelyek segíthetik a roma gyerekek kézügyességének fejlődését az óvodában.

5. Óvodapedagógus interjú - Klára

1. Miért választotta a pedagógus pályát?

Már fiatalon tudtam, hogy gyerekekkel szeretnék foglalkozni, és mivel a kicsi gyerekek állnak a legközelebb hozzám ezért választottam az óvodapedagógusi pályát.

2. Mióta dolgozik pedagógusként? Mióta dolgozik a Vásárosdombói Mesevár Óvodában?

Négy éve vagyok pedagógus és itt kezdtem a Vásárosdombói mesevár óvodában.

3. Hogyan jellemezné az ide járó gyermekek szociokulturális háttérét (szülők iskolázottsága, foglalkoztatottsága, családok anyagi helyzet) és nevelési szokásait?

Az ide járó gyermekek szociokulturális háttere változatos lehet. Vannak olyanok, akik szüleik magas iskolázottságnak és jól fizető állásban vannak, így gazdag kulturális és anyagi háttérrel rendelkeznek. Másoknak lehet, hogy az iskolázatlanabb vagy alacsony jövedelmű családokból származnak, ahol a nevelési szokások és a kulturális háttérük egyszerűbb lehet. Az előbbieket esetében gyakran hangsúlyozzák az oktatás fontosságát és támogatják a gyermeket különféle kulturális és tanulás tevékenységekben, míg az utóbbiak esetében lehet, hogy a gyermeknek más kihívásokkal kell megküzdenie, és kevesebb támogatást kapnak otthon az iskolai előmenetelhez.

4. Milyen arányban vannak jelen az óvodában/ óvodai csoportjában a hátrányos helyzetű és a roma származású illetve a sajátos nevelési igényű és BTMN –es gyermekek? A 20 fős létszámból 8 roma származású, 3 fő hátrányos helyzetű, 3 fő halmozottan hátrányos helyzetű, 5 fő SNI-s, 0 fő BT MN-es.

5. A hátrányos helyzetű és/ vagy roma gyermek játékát mi jellemzi? Miben tér el a többi gyermek játékától?

Inkább a szerepjátékok jellemzik őket, azok közül is az olyan, amit tv-ben látnak filmeket.

6. Hogy viszonyulnak a roma gyermekek és a nem roma gyermekek egymáshoz a közös játéktevékenység során?

Közös játék jellemzi őket, nem tesznek különbséget egymás között.

7. Ismer-e olyan hátrányt, amely a roma gyerekek játéktevékenységét akadályozná?

Egyes gyerekek szociális helyzetükből adódóan, nem ismernek egyes játékokat (pl. társas játék.)

8. Milyen különbségeket tapasztal a roma és nem roma gyermekek képességeinek fejlettségében? (Pl. nyelvi fejlettség, társas kapcsolatok kezelése, motorikus képességek, kognitív képességek, akár a zenei képességek?)

A szociális hátrány miatt a nyelvi készségek elmaradása figyelhető meg a roma gyerekeknél, illetve a szülők alacsony iskolai végzettsége miatt a kognitív képességük is elmarad az átlagtól.

9. Milyen eszközök állnak rendelkezésre az óvodában az óvodapedagógusok számára a hátrányos helyzetű roma gyerekek fejlődésének mérésére és nyomon követésére?

Nincs külön mérő eszköz a roma gyerekek fejlődésének mérésére nyomon követésére. Az összes gyermek fejlődésének mérése és nyomon követésére a DIFER tesztet használjuk évente 2- szer.

10. Milyen eszközöket, módszereket alkalmaznak kifejezetten a hátrányos helyzetű és/vagy roma gyerekek képességfejlesztésére? (pl. nyelvi, szociális, gondolkodás, érzelmi-akarati képességek- pl. szabály-és feladattudat).

Minden gyermek személyre szabottan, egyénileg kiválasztott módszereket alkalmazunk, roma nem roma gyermekektől függetlenül, ezt egy egyéni fejlesztési lapon szoktuk vezetni.

11. Milyen tapasztalatai vannak ezek hatékonyságával kapcsolatban?

Működnek az egyénileg kiválasztott módszerek.

12. Részesült –e az óvoda pályázati finanszírozásban a hátrányos helyzetű és/vagy roma gyermekek nevelésével összefüggésében? Ha igen, mik voltak ezek a

tevékenységek/fejlesztések és mennyire gondolja ezeket hatékonynak a hátránykompenzáció szempontjából?

Igen, Sporteszközök, fejlesztőjátékok, vizuális eszközök. Minden szempontból hatékonyak, segítik felzárkóztatni az elmaradt részképességek fejlesztését.

13. A roma gyerekek szülei mennyire vállalnak részt vagy szerepet az óvodai életben, programokban?

Mivel sok vidéki roma gyerekünk van ezért, csak kevesen tudnak részt venni az óvodai programokon, mivel a bejárást illetve hazajutást nem tudják megoldani. A helyiek részt vesznek az óvodai programokon.

14. Milyen visszajelzéseket kapnak az iskolai tanítóktól a Vásárosdombói Mesevár Óvodából érkezett gyermekekkel kapcsolatban?

A helyi iskolába általában csak a roma gyerekeket szokták beíratni, a nem roma gyerek a legközelebbi faluba járnak iskolába. Ez miatt a helyi iskolába, a már alaptól hátrányos helyzettel induló gyerekek járnak. Ezért a vissza jelzések negatívak.

15. Mindezek tükrében, milyen további javaslatokat fogalmazna meg a hátrányos helyzetű és/vagy roma óvodás gyermekek fejlődése. Fejlesztése érdekében?

A minél korábban elkezdett kognitív képességének a fejlesztése, csökkentené ezeket a különbségeket a roma és nem roma gyerekek között. A szülőknek segítséget nyújtani abban, hogy hogyan játszanak otthon a gyermekeikkel és, hogy melyik játék segítene a gyermeke fejlődését.

16. Milyen módon lehetne a játékos tanulást alkalmazni az óvodai környezetben, hogy segítsen a hátrányos helyzetű roma gyermekeknek a nyelvi készségeik fejlesztésében?

A játékos tanulás az óvodai nevelés mindennapi része. A heti tevékenységekbe van építve a környezet nevelés, ének-zene, Verselés-meseélés, rajzolás, festés, mintázás, mindennapi mozgás, és a barkácsolási nap, ami segíti a gyermekek fejlődését.

17. Mit tapasztalnak az óvónők a hátrányos helyzetű roma gyermekek nyelvi és matematikai készségeinek fejlesztésében?

A lemaradás tapasztalható, több időt igényelnek, lassabban haladnak.

18. Milyen szerepe van a szabadjátéknak és a kültéri tevékenységnek a roma gyermekek mozgás fejlődésében?

Nagy szerepe van, mivel ezeket a gyerekek elszigetelt roma közösségben élnek ahol a kültéri játékok száma csekély vagy is nincs, ezért a mozgás fejlődésük elmarad az életkori átlagtól.

19. Milyen kihívásokat tapasztalnak az érzelmi fejlődés támogatásában a roma gyermekeknél az óvodai környezetben?

A roma kultúrában megjelenő hangos nevelési attitűd miatt az óvodai nevelésben ezt a fajta kommunikációt nem alkalmazzuk, így nehezebb az óvoda szokás és szabályrendszerét betartani.

20. Mi a különbség a hátrányos roma gyermekek és a nem roma gyerekek nyelvi kifejezésükben?

A nem roma gyermekek szókincse választékosabb.

21. Milyen játékos tevékenységek vagy feladatok segíthetik a roma gyerekek kézügyességének és finommotoros készségeinek fejlődését az óvodában?

Mindennapi kézművesedéssel segítjük a kézügyességük és finommozgásuk fejlesztését.

3. melléklet

DIFER eredmények

Rövid DIFER											DIFER
Név	Szóc	Szám	A-Z	írás	Össz	Össz	Előkészítő	Kezdő	Haladó	Bef.	Opt.
	p	p	p	p	p	%	5-102	103-133	134-153	154-174	175-204
Hátrányos helyzetű roma gyermek	16	10	40	4	70	34	>>>				
Nem hátrányos roma gyermek	32	24	120	9	185	91	>>>	>>>	>>>	>>>	>>>
											<p style="text-align: center;">Létszámok</p> <p>Előkészítő: 1</p> <p>Kezdő: 0</p> <p>Haladó: 0</p> <p>Befejező: 0</p> <p>Optimum: 1</p> <p>Összesen: 2</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>Dátum: 2022.10.28.</p>

5. ábra - DIFER teszt I. eredménye

(forrás: <http://www.mesevarovi.atw.hu/> Letöltés ideje: 2024.02.16.)

Rövid DIFER											DIFER
Név	Szóc	Szám	A-Z	írás	Össz	Össz	Előkészítő	Kezdő	Haladó	Bef.	Opt.
	p	p	p	p	p	%	5-102	103-133	134-153	154-174	175-204
Hátrányos helyzetű roma gyermek	19	10	50	6	85	42	>>>				
Nem hátrányos roma gyermek	34	23	115	12	184	90	>>>	>>>	>>>	>>>	>>>
											<p style="text-align: center;">Létszámok</p> <p>Előkészítő: 1</p> <p>Kezdő: 0</p> <p>Haladó: 0</p> <p>Befejező: 0</p> <p>Optimum: 1</p> <p>Összesen: 2</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>Dátum: 2023.05.23.</p>

6. ábra - DIFER teszt II. eredménye

(forrás: <http://www.mesevarovi.atw.hu/> (2024.02.16.))

Nyilatkozatok

NYILATKOZAT

Buzás Erzsébet (név) (hallgató Neptun azonosítója: I6GUM6) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: Kaposvár, 2024. április 15.

belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.

Tartalmi kivonat

Hátrányos helyzetű roma gyermekek nevelése a Vásárosdombói Mesevár Óvodában

Buzás Erzsébet

Óvodapedagógus szak, BA, levelező tagozat

Neveléstudományi Intézet/Gyermeknevelési Tanszék

Témavezető: Fináncz Judit PhD, egyetemi docens, Neveléstudományi Intézet

Szaktervezésemben a hátrányos helyzetű roma gyermekek óvodai nevelésével foglalkozom, témaválasztásomat személyes és szakmai érdeklődés is motiválta. Célom annak bemutatása, hogy a hátrányban élő roma gyerekek hogyan is szocializálódnak és fejlődnek a családban, valamint az óvodai környezetben. A dolgozatban bemutatom a roma gyermekek szociokulturális hátterét, nyelvi sajátosságait, játéktevékenységük jellemzőit, valamint kitérek értelmi fejlettségükre – különös tekintettel a kognitív képességeikre. A kérdéskör vizsgálatához a DIFER teszt alkalmazása és az óvodai dokumentumok elemzése mellett öt óvodapedagógussal készítettem interjút.

A vizsgált témakörrel kapcsolatban számos szakirodalmat találtam, amelyek jól leírják az általam tapasztaltakat, illetve azt, hogy a roma családokban milyen szocializációs minták és hagyományok működtek régebben és napjainkban. Az interjúk során meggyőződhettem arról, hogy az óvodapedagógusok példaértékű energiát fordítanak arra, hogy minden gyerek képesség-és személyiségfejlődését biztosítsák. Mindez számos alkalommal embert próbáló feladat, hiszen a vizsgált óvodába járó gyerekek többsége olyan szociokulturális helyzetből érkezik, ahol környezetük nem biztosítja a számukra azokat a feltételeket, amelyek az optimális fejlődéshez szükségesek. Az interjú készítése során számos tapasztalatot és új információt gyűjtöttem, ami hozzájárult személyes és szakmai kompetenciám fejlődéséhez.

A roma gyermekek számára az óvoda fontos lépés lehet a sikeresebb jövő felé vezető úton, azonban számos kihívással kell szembenéznük a szülőknek, a gyermekeknek és a pedagógusoknak. Ahhoz, hogy valódi előrelépés történjen ezen a területen, nagy szükség van kulturális érzékenységre és toleranciára mindegyik szereplő részéről. Ezenkívül

nélkülözhetetlen a szülők aktív bevonása az óvodai életbe, hiszen kulcsfontosságú szerepet töltenek be gyermekeik támogatásában és motiválásában. Fontos, hogy minden gyermek számára az egyenlő esélyeket megteremtsük, hogy ne szenvedjenek hátrányt.

Összességében úgy vélem, hogy csak összehangolt erőfeszítésekkel és széleskörű társadalmi elköteleződéssel érhetjük el azt, hogy minden hátrányos helyzetű roma gyermek egyenlő eséllyel rendelkezzen az óvodai nevelésben és azon túl. Ez nem csupán erkölcsi kötelezettség, hanem a társadalom egészének előnyére válik, hiszen a sokszínűség és az egyenlőség mindannyiunk számára gazdagító és inspiráló lehet.

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakedolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről

A hallgató neve: Buzsák Erzsébet
A Hallgató Neptun kódja: 16GUM6
A dolgozat címe: Flóráváros helyzetű roma gyermekek nevelése és oktatásának lehetőségei Budapesten 2024.
A megjelenés éve:
A konzulens intézetének neve: Neveléstudományi Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Gyermekek nevelési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakedolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitóri rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitóri rendszerében.

Kelt: 2024. év 04. hó 14. nap

Buzsák Erzsébet
Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.